КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Массех а мехкийн пролетарий, цхьаьнакхета!

10 [illegible] 1970 шо.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

[illegible] Нохчийн-ГІалгІайн АССР Лакхачу Советан а, Министрийн Советан а орган.
[illegible] Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДУЬЙНА

КОММУНИСТИЙ НАКАЗАШ

Чеччийнан республикан юкъьанцарча партийн организацийн отчетно - хоржаний собранеш. Коммунисташа кlорга анализ йьй отчетни хана карагlдьнарий, гучадьхад балха юкъе ниййенна кхоачамбоацарш, белгалдьхад уж дlадахара некъаш. Отчетно - хоржаний собранеш хьагlйтар КПСС ХХIII-гlа съезд хиннчул тlехьагlа партийн вахаре хинна бертате хуьцамаш. Дукха болх бьб чура партийн демократи дlало дегlайоалаира, коммунистий хьинари бехктокхами лакхбара, Шерра кхьейоллаьй КПСС Устава дlадехараш кхоачашдарех бола коммунистий отчеташ.

Укх шерара отчетно - хоржаний партийн собранеш чакхъьйлар дерриге советски халкъ В. И. Ленин ваь 100 шу дузача денна сийленца накъадала кийчлуча хьалашка. Цудухьа коммунисташа къахьтта теркам тlабахийта дийцар юбилейни социалистически декхараш мишта кхоачашду, гучаьхар болх тоабара, технически прогресс яра, къахьегама овсарле лакхьара, идеологически болх тоабара керда тороаш.

Промышленноста предприятей, гlишлоньечара, транспорта партийни организацеша белгалдьхар планированен экономически стимулированен хьалашка беча балха дешаш. Республика колхозийн совхозийн партийни организацеша юрттера теркам тlабахийтар юртбоахам дlало дегlайоалабара, лакта болдера культура лакхьара.

Юкъьанцарча партийни организацей денал айлара дукха бахаш дьд отчетни шера республика коммунисташа.

Юбилейни яхье хьалха латташ хьайнагlа «Старогрознефть», «Октябрьнефть» НПУ, А. Шерипова цlерагlйа нефтемаслозавода, химкомбината, «Красный молот» завода коллективаш. Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара уж коллективаш оарцагlйоахаш, шоашкара хьокхам телаш къахьегаш ба цигара коммунисташ. Отчетно-хоржаний собранешка цар кlоарга дийцар экономически реформа хьалашка болх оlаштlехьбоакхарах, технически прогресс дегlайоаларах.

Иштта кхы а дукха йиш я отчетно - хоржаний партийни собранешка белгалдьина дика гlулакхаш. Цхьабакъда, коммунисташа белгалдьхар балха юкъера кхоачамбоацараш а. «Грознефтеразведка» треста кlоарга бурув · деттача контора коммунисташа цlенхаштта хьадийхар боацама кулгалхошкара тохкайа бурув тохига тlехьадусаш хилар дlадаккхара организационно - технически мероприятеш кхоачашъяр.

ЛоархIаме хьамаьлаш дир коммунисташа дьшкаьлъа предприятей партийни собранешка. Белгалдьхар хашахье меккдьтта продукташ дlахкуьлаш ца хилар, тепловозашта эсала ремонт ешхилар, локомотивие бригадей балха режим телхаеш хилар. Дукхача партийни собранешка дийцар цхьаболча кулгалхоша коллективе хьашташ кхоачашдара хайра йоахо ца ярах. Цар къахьегамхошца беседаш яц, бригадашка, сменашка хилац.

Тlехьадусача боахамий партийни собранешка белгалдьхар боахам рентабельни хилийтара некъаш.

Цу тайпара дукха наказаш тийнад коммунистийа отчетно-хоржаний собранешка. ХIанз кортторедар да коммунистий наказаш йоаццача хана кlоарга тахка а тохаа уж кхоачашдертдола тlулакх оlаштlехьдаккхар. ХIара партийни организаце хоалам болаш план оттае еза коммунистий наказаш кхоачашдара. Цу балха даим тlахьожам лоаттабе беза, хlьта коммунистий наказаш мишта кхоачашду коммунисташка дlахайта а деза. Цхьайолча партийни организацеца цу балха дика опыт Iоаий. Из шерра дlайоазийта еза.

«Ярославски партийни организаце партийни собранеш чакхъяхара практикаь» КПСС ЦК соцам баьчул тlехьагlа партийни собраней лоархIам лакхбара дукха мероприятеш оттаьй партийни организацеша. Даим терко е езаш гlулакх да из. Юкъьанцарча партийни организацей денал лакхдалар дукхагlча дьиъе тийша да партийни собранеш лерттlа кийчъярах, чакхъяхарах, цар тlайийна решенеш кхоачашъярах.

ХIанз дукха ха йисаьй В. И. Ленина юбилей тlаккхача. Промышленни предприятей, колхозий, совхозий коллективаш тlагlертта къовсам лоаттабеш я дезача ден сийна тlайийца социалистически декхараш хана хьалха кхоачашдара. Отчетно - хоржаний собранешка коммунисташа къахьтта белгалдьхар цу хьаькъехьа де дезараш. Партийни организацеш декхарийла я цу балха керте латта. Уж хьожаш дила еза хlара коллективе мишта кхоачашду Ленина васкеташ.

КПСС горкомаш, райкомаш декхарийла я юкъьанцарча партийни организацей балха дешна терко е. Бюро заседанешка каст - каста дувца деза цар балха дешаш. Юкъьанцарча партийни секретарашта даим новкъостал лоаттадe деза. Цара лаьркlа оlашагlъейка еза семинараш.

Шеко яц, республика юкъьанцарча партийни организацеша коммунистий наказаш кхоачашдара болх, КПСС Устава дlадехача тайпара, дика оlаштlехьбоаккхаргхиларах.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СЕМИНАР

Селхан чакхъьйлар КПСС обкома политически просвещене ЦIагlа цхи дийнахь хиннa партийни дешара юкъьанцарча вlеха пропагандистий, районий семинарий кулгалхой, комсомольски просвещене, пропаганда массови формий пропагандистий, политинформаторий группий агитколлективий кулгалхой семинар.

«Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизарах» йола КПСС ЦК Тезисаш партийни дешара системе, комсомольски просвещене, пропаганда массови формий масса-политически болх бечи дlайоазийтарех кlоарга Iемаярех дешашта хетаь яр семинар.

Семинаре хьоьхараш лайдийцар КПСС ЦК Тезисий керттера положенеи идейни дешаех лаьца йиббача лекцешка, Тезисаш ниха дlайоазийтарц а Iомаяра а дакъьорча пропагандистекхи политически балха тайп-тайпара формаш йоазийташ дьча методически хьехамашка.

Семинар чакхйоалаш «Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара» йолча КПСС ЦК Тезисашца дуазаденнача идеологически балхацарча кхьашадолча дешех лаьца къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Х. Х. Боков.

КЕРДА ЦЕХ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

Укх деношка пачхьалкхах комиссе дика оцени а луш хьайдай Грозненски «Электроприбора» заводе хьалъяь шоллагIчен пхелагIчен цеха лаьрхIа кхозза оlаштlараль керда корпус. Цехий коллективашта болх бе чlогlа аьттув болаш помещени я из. Кхоъ йоккха сийрда зал а кердача помещене, иштта цига а болхлой хьашташ кхоачашдера йола бытовкаш. Селхан цу кердача помещене электрографически машинаш хьалъеш йола станокаш дlаоттаеш, керда вахар дуллаш бар Сычев Николай Петрович керте латтача 5-ча цеха болхлой. Духхьалха кердача цехе болх дlаболабир электрографически машинаш, электросшиватеташ, кхьйола оборудовани оlашагlъеккарна.

Б. КОСТОЕВ.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

Дукха ба Грозненски автотракторо - ремонтал заводе дика къахьегаш болхлой. Царех ба сборочни цеха малярш Раптеева Надежда, Величко Елена. Йоазонашца зорагйоал цар басар хьекха моллагIа оатхал. Цудухьа дукха Сийлен грамоташ тийнай цоцна, бирхал яьхад. Коммунистически къахьегама ударникаш яха сийлен цlерацаш лелаю цо шоашна а.

СУРТА ТIА: Н. Раптеева, Е. Величко басар хьокхаш болах.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Хьинар айденна болаш дlадолаьйд пятилетка тlеххьара шу ленински къахьегама вахте латтача Грозненски слюдяной фабрика болхлоша. Продукцена реализаци яра январь бетта план хьалхарча вlх дийнахь 50 процент кхоачашъьй цар. Планал лаьрхlачул совгlа дlаяхьайта кийча продукци взараш сомий магха я. Фабрика цехашта юкъе ларжача социалистически кхье укх шера хьалха латт Ф. В. Кочергинас кулгалдеча шоллагlча цеха коллектив. Цо дlьха къахьегама толамаш кхы а лакхагlа ха. Цига хlара сменагlа нормаш 115—120 процент кхоачашъеш хьинаре къахьегаш я Т. Н. Горенко керте латта смена.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

* * *

Сихагlа кlоаргагlа бурув тоха яхача девизак къахьегача Карабулакски кlоарга бурувдеттача контора коллектив лакхача къахьегама толамашца дlаболабьй январь бутт. Хьалхарча вlх дийнахь тоха бурув 200 гаргга метр я. Графикал цкъа да хьалха буйлаш хьабоагlа контора меккдьтта тохкараш.

Даьттагlарча майда тlа кердача скважинашка бурув тоха доладьй укх шера контора коллектив. Цу буровой начальник воа. Кайтоша дика оlаштlехьбаьккхаб буруватарий къахьегам. ХIанзлехьа 160 метр гаргга кlоаргденнад скважина тоха бурув. ХIара сменагlа нормаш тlеккхоачашъеш хьинаре къахьег бурувдеттача мастерашка В. Терхеие, Н. Соломатина кулгалдеча сменашка.

А. БАКАЛЮК,
тха штате воаца корр.

ТАХАНАРЧОХ КХОАЧАМ БАЦ КХОАНА

Чакхдаьннад къьна шу — пятилетка дьилагlа шу. Бакъда из чакхдалларца гаргагlорт хьы а бехктокхамегlа доле ди — В. И. Ленин ваь 100 шу дуза ди. Нагахьа санна дlадахача шера тха боахама къахьегамхоша я пятилетка аргlанара шу дикеча хьоьхамашца чакхдаккхара социалистически [illegible] хьакьйгдале, укх шера кхы а чlоагlлургья из йхь — пятилетка тlеххьара шу хиларах, В. И. Ленин ваь бlаь шу дуза де гаргагlорташ хиларах.

Йоккха совхоз яц тха яр. Боахама доалахьера дерриге лаьтта 2600 гектар мара дац. Цунах оаха лаьтта — 518 гектар, тоаль дьгlенаши доаши 374 гектар, сомий бешамаш—7 бlаь гектар, дисаь лаьтта аьттув боацаш петараш тlайолаши да. Цхьан дешаца аьлча 1964-ча шера «Шалински» совхоза цхьан отделенех оlашагlъелла я тха совхоз.

Цхьабакъда, доазонашка дилина зlамига яле а дика къахьегама толамаш доах тха совхозо хlара шера: дукхагlа хул чуяхьа юртбоахама продукци, тlеккхоачашдъю из пачхахьалкхенга йоахаре планаш, тlайийца социалистически декхараш. Иштта киннад хlанзарча пятилетка дlадахача диъ шера а — цхьаккха а шера пачхахьалкхенга зе деш хиннаяц совхоз.

Массанеча а хоаш да дlадахача шера хаоттама хьалаш юртбоахама продукташ яхера мел lаткъаш дар. ХIьта а пайда а беш чакхдаьккхар тха болхлоша из шу. Цу тайпара толамаш дика торо хилар тха, цкъа-дале, лаьтта леладара культура лакха хиларах. Из къьгга хьахьокх дlадахача шера дlа мел йийна культураш кхеара тlайийца социалистически декхараш кхоачашде тха торо хиларо. Цул совгlа тlеккхоачашдир уж пачхахьалкхенга йоахара тlайийца декхараш а. Уж толамаш оаха дазар тхона наха ца ховр харагlа дац. Дош латт агротехника боккъонаш дlа мел дехкара лаьтта дика леладарах. Масала, хlара гектара тlара планах доагlар 18 центнер долча 25,4 центнер ца, 20 центнер мукх чубера тха [illegible] леладераша. Кертерадар да плат декхарга дlабаза мад планах лаьрхlачул дикка чухйоадье хилар. Нагахьа санна вlи центнер [illegible] дlадахийта дерхlа яхча кхо соми итт кепиги хиннаделе, дlадахар ши соми 35 кепиги мара хилаьлар.

Къьстта дика толамаш даьлар тха шекара свекла кхеераша. Шу дlадолалуш оаха чуя лаьрхlа хиппа шекара свекла 2620 тонн яр, бакъда кхаш леладерий торо хилар но цифра дикка алсамьякха — 6800 тонн. Цу тайппара толамаш доахача хьинаре диъъе лаьцар планах гектара тlара йоагlар 190 центнер долча из 625 центнерга дlакхоачаьйча къахьегамхоша. Царех я Акбулатова, Мустапаева, кхьбараш. ХIьта ерригача совхозе гектара тlара йоаккха шекара свекла хьушкъам юкъера лаьрхlача 400 совгlа центнер хилар.

Совхоза къахьегамхоша лаьхача толамах из дарра дувц укх бакъдараша. Пачхахьалкхенга дукха юртбоахамца продукташ йоахара пхе шера план хlанзлехьа кхоачаш а тlеккхоачаш а яь баьннаб тха къахьегамхой. Иштта, Даьхенга укх дlадахача диъ шера дlакхаьчaй 30986 тонн шекара свекла, хlьта пхе шера планах йоагlар 15500 тонн мара яцар. Цу тайппара тlеккхоачашъьй пачхахьалкхенга лулх доаккара пхе шера план а — план 50 тонн йолча Даьхенга дlакхаьчар 150 тонн я. Тlеккхоачашъьй иштта ялат доахара пхе шера план а.

ХIанз оаха берригa мюз тlабазийтаб юкъейиса юртбоахама продукташ пачхахьалкхенга йоахара план укх шера пхь бетта кхоачашъяь яккха. Масала, цу хана кхоачашъяь ярrья Даьхенга шурен фуаши доахара план. Уж толамаш лахара дика аьттув хиннаб тха 1966-ча шера дика болх барах. Из шу дика чакхдаккхарах совхоза елар СССР юртбоахама Министерствай профсоюза ЦК-ан карара-кара тела цlе байракх. Цул совгlа дlадахача шера ВДНХ выставке дакъа лоацаш а хилар тхо.

Гуйран балхаш чакхдаьча дена укх шера хургбола хьувкъам лард йоллаш да тхо. Ший хана хьа дlбе аьхача лаьтта кхоачам хиллае минеральни органически удобренеш ехкай, хlьта технически культураша баьцадоараши дlадуврдоле лаьтташ шоалагlа а аьхад. Цу тайппара дика оттадаьд сомий бешамашта гlулакх делга а.

ХIанзалехьа 200 гектара тlарча бешамашта хьд дилла баьннаб къахьегамхой.

Воккха теркам тlабохийт тха механизатораша юртбоахама техника кийчъяра а.

ХIанзалехьа тоаль яьний цхьайтта трактор, планах ерригa тоае езар 18 йолча. Сунженска района механизатораша дьь кхайкарал маларра хьал а лаьца 15 январь тlаккхоачаш ерригa тракторш тоаль яха доа деннад ремонтинкаша.

Л. САЙДАЕВ,
Шелан района «Южный» совхоза директор.

ДЕКХАРАШ ТIЕХКХОАЧАШДАЬД

Лаьтта хий хилар геттара лоархIаме гlулакх да юртбоахама производстве. Цо торо хулийт, хий ца дехкача лаьтташца хийсдича, кхозза — диаза дукхагlа хьувкъам чуяха.

Масала, кхьацарга вай тха района «Знаменский» совхоз. Дlадахача шера 450 гектара тlа гурахь дур ялат, 90 гектара тlа хьажкlаш, кхьйола культураш дlайийнила совхоза кхаш леладераша. Уж культураш дlа лаьтта нийчдеча хана чуволийташ хий а дилла 1480 тонн органически 170 тонн минеральни удобренеш ехкар кхашка. Цул тlехьагlа оьхки вегетационни хьисале шозза хий диллар, гербицидаш тайсар. Цудухьа, дlадахача шера кхаш леладераша Iалано дукха хаоаш тlа кхоачаь Йоллашехьа, лаьда хьувкъам чуийнар къахьегамхоша. Иштта Закиев Албека кулгалдеча № 1 йолча тракторни кхаш лелалеча бригада къахьегамхоша пачхахьалкхенна ялат доахара план 160 процент кхоачашйир дlадахача шера. ХIьта белгалдаккха деза цу бригада кхаш леладераша пачхахьалкхенга ялат доахара пхе шера план 1968 шера кхоачашъьйлга. Шерагара-шерага заданеш 180 — 200 процент кхоачаш а еш, геттара дика болх бу цу бригада кхаша хий дуллаш волча механизатора Ахтаев Иллу.

Лакха хьувкъам чуйнаб дlадахача шера хий дехкача лаьтташ тlара «Новогорский» совхоза комсаш леладераша. Планал совгlа 330 тонн комсаш йоахха карагlдьннад цара. Цу тайппара дика хьувкъам кхебаьб дlайийнача культураша ший чаннахьа хий дехкаш хиннача района кхьгча боахамашка а.

Кхашка лакха хьувкъам яхебара доккха дакъа доал района хий дехкача система управлене коллективо. Пятилетка дьълагlа шу кхоачалуча хьалхарча дийлахь укх юбилейни шера управлене чуйоагlача участкий коллективашта юкъе лаьцца хиннача социалистически кхьа итогаш йер оаха. Толамаш дог гlоззоахаш да. Иштта, дlадахача шера шоай хьинар кхо цо теш кха а хьйига планал совгlа 2147 гектара тlа хий диллар цар. Цул совгlа района гоагlана хьисапе хий толаш 40 процентa 3,5 эзар гектара тlа хий техар. Тоаль дьнный планагlа тоаде ремонт хиннаяьхъаш.

Хий декха каналаш цlендеш оаха шерра юкъейоаллайир Ахмарра Умара Маналаев Середжий, кхычар рационализаторски предложенеш. Цу гlулакхо торо хилийтар дукха доагора - смазочни материалаш, итташ эзараш сом кхоачашдел.

Дукха ха я Цунаев Лечи управлене скрепера тlа болх беш вола. Цуна, управлене дикагlа волча механизатора дукха хьайцаш коммунистически къахьегама ударник яха цlи еннай. Хьинар долаш, хаоаш па кхераш, ший болхи гlулакхи дика хоаш, эшачунна дика новкъост волаш хьахаьккхав цо шо. ХIьта вйъ механизатор Iомаяьь Л. Цунаева.

Геттара дика болх бу скреперйста нох. Темуркаева. Ший кийнахьара нормаш 150 процент совгlа кхоачашъе из. Сменин заданеш тlеккхоачаш а еш, дикал лакха а йолаш чайхаех ший балхаш грейдериста новкъоста Янсултанова. Из къахьегаш волча участке балхах оттам оценка яттара лакхагlа хр мара хилац.

Шоай болх тоаьша кхоачашбу регулировщика Р. Дельмуханова объездчика Х. Хачмураева. Дийнахь а буса а боадамашта хий дlа а хоаш, дика лелалу цар хий дехха каналаш. Социалистически кхьа итогаш еча хана участкаш дика лелаярал совгlа боккха теркам тlабахийтар хlара участка гlулакх деча боахамашка чуйаш болча хьувкъамa а.

В. И. Ленин ваь бlаь шу дузача ден сийна тlайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара шоай низ, хьинар кхо ца деш, балха лакка, хьокхамаш а доахаш дика къахьегаш я хlана района хий дехкача системай управлене коллектив. Иштта, планал совгlа цlендаьь каналаш, каналашта служебни укальбашта юкъе дlаетlай 1500 га. кхьйлаш.

П. КАРАЕВ,
Надтеречни района хий дехкача системай управлене начальник.

МАШАРА ДЕРРИГДУНЕН БОЛАМА—20 ШУ

Селхан Грознерча меккдьтта институте дунен - халкъашта юкъера машар лорабара Нохч-ГIалгIай Комитета пленум хилар. «Машара тlеххьарча Дерригача дуйсн болама 20 шу дизараи машар безача советски нахье декхараш» яха доклад йир машар лорабара республика Комитета председатела профессора Г. М. Сухарева.

Пренех къамаьлаш дир Гудермесски депо машиниста И. П. Корнева, меккдьтта института преподавателя Х. Г. Баркинхоева. Нохч-ГIалгIайчоне машара фонда ахча гулде соцам пленумо.

С. КУРКИЕВ.

ЛОАРХIАМЕ ДОКУМЕНТ IОМАДЕШ

ЧIоагlа вьза хинна тlайийна «Красный молот» завода болхлоша, инженерно - технически болхлоша «В. И. Ленин ваь 100 шу дизарах» йола КПСС ЦК Тезисаш. Теркам тlабахийта лаьрйl болхлоша цу лоархIамерча документах лаьца политинформацешка, агитатораша еш беседашка, докладашка.

КПСС ЦК Тезисаш къахьегамхоша дlайоазийта болабенннаб укхаза уж довзийнача денношка. Завода ерригaча цехий партийни организацей секретараша семинар кьй парткомо, хlара цех участкашта йийкъе а йийкъа политинформаторш, агитатораш хьожабаь, партийни [illegible] болх беча пропагандисташа да [illegible] дlахайташ. ХIана массанахьа чакхъьйнай. Укх денош КПСС ЦК Тезисаш кlоарга lомае болабенннаб къахьегамхой.

Къьстта дика оlаштlехьбаьккхаб из болх № 5 йолча цеха агитатораша воккхагlа волча мастера коммуниста Анзорова, мастераша коммунисташа Рыжекова, Овчарова, слесара Родина, иштта кхьбараша. Ерригa 19 агитатор ва цу цехе болх беш.

КПСС ЦК Тезисаш хьинар айлаьд болхлой - В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна тlайийна социалистически декхараш кхоачашдара бехктокхам кхы а чlоагlбу цу документо — йоах, хlанзалехьа ший пхе шера [illegible] кхоачашъьйна [illegible] коммуниста Кузьмина.

С. ЕРДОВ.

Белорусси автомобильни заводе коллективо хьалий [illegible] [illegible] «Белаз-540В» автомобиль. Дала - мехка автомобилестроене истара хьалха цу тlа оттаьй 1000 гоура [illegible] турбинни двигатель.

Йоккха а автомобиле дlохал — 14 метр, шорал — [illegible] метр, лакхал — 4,8 метр, чарха диаметр — 2,5 метр. Ший лаьца 75 тонн дала автомашина 120 тонн мукъ тlабетта а [illegible] [illegible] [illegible].

СУРТА ТIА: завода кевов автомобиль-гигант.

П. НОВАТЕРОВА сурт.
ТАСС Фотохроника.

ТАХАН ХЬАЛХА МАЛАГIА ЛАТТ?

ЛОАЛЛАХА ЯДАЧА РЕСПУБЛИКАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТО 1969 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ (Проценташ)

	НГI АССР	Кх. Хl. АССР	Кб. АССР	Даг. АССР
Продукцеи реализаци яра план кхоачашъяр	100,5	100,1	101	101,5
1968 шерарча нийсдича продукцена реализаци яра боарам лакхбалар	109,4	107,9	109	112,2
1968 шерарча нийсдича валови продукци лакхъялар	108,9	107,5	109	111,0
1968 шерарча нийсдича къахьегама эсарле лакхъялар	106,1	103,9	103	104,3
Ерригa предприятеш (бакъча лаха бытовой гlулакхаш яра массторска предприятеш йоацаш)	166	149	127	184
царех: продукцена реализаци яра боарама 1969 шера план кхоачашъяьаш	23	29	19	35
Планированек экономически стимулированен кердача системе тlа яьха ерригa предприятеш	107	99	89	122
царех: продукцена реализаци яра план кхоачашъяьнаш	14	13	11	16

В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга

ШЕ МАДАРРА ДОЛА БАКЪДАР

Клэр ШЕРИДАН

Клэр Шеридан (1885 шера ваь) [illegible] скульптор ю 1920 шера [illegible] В. И. Ленина скульптурин портрет [illegible]. Шо бутт [illegible] тlехьаrlа ю [illegible] Советски Союзехь [illegible] бахьар.

Е лаьрхlо [illegible] выставкин бен [illegible] ихьа бохь хилар [illegible] долаш август бутт Бреда [illegible] а [illegible] Лондо [illegible] хилар со. Со [illegible] бар Котало статуя. Из е дега лаьцар [illegible] сай стуле цхьа [illegible] дайна салте [illegible] тlехьаrlа, [illegible] протест е лаьрхlе. [illegible] дика йоьзаш йола традиции Котало. А, массане а хургйоьлар са Котало общественни [illegible] дlахьалха йолчи. [illegible] цу статуйна аз дlаьалар [illegible] ца саьлургдоьдар...

Росси яха хьача чlоагlйоьш дена дора са выставке хуlга. Со [illegible] выставка [illegible] Цхьабзкъада Ленина скульптурин портрет хьадарй йолча перспективе дерриги дагалаттараш тlехьашка теттар. Высеавкаш со мел схача хана кхы а дургья са. хlаьта ухказа эттар кхы юха [illegible] дьина дола хlама дар.

Сона хlезига йовзар кхы а кlезигаrlо клетв а форе хрмеуьнаш а [illegible] хьаlаш а (дагахьа сенна аз ромьнаш тlа дийцар ца лаьрхlина). Доьлхен законаш капитализма теори сона цхьаккха хlама доиша дакъса дешаш дар. Са е довлахье а е капитал а даьар. Са да экономист хиннвале а, сона цхьаккха хlама хаьар экономикех (Г. Уэлса цкъа аьлар сога: «Ма ловкъа дакх. Клэр, хьо образовании йоацаш). Бакъда хlаьта а лет чу революционерка яр со. Логически уйлаш аь лькинаш со цу ловкъа... Са — пацифизма уйлано маьхкера яр Росси. Кхьметтал кхыдола цхьаккха хlама сона ца дийзача а, сай бераша ухказа лелар деэргдар сона.

Иштта яр са кьаьста [illegible] йола, [illegible] буьзам боаца, дега дега хуьцьлу, юхьера а хаьц ко [illegible] дlеэттара эргашиа уйлаш...

...Кремле дlачудахар тхо, часовоьша ловрешн йолча ваrlошцарон малhерaгlа. Сона хоьш дар цу эй ме чу цхьамкхьа Ленин вехилга, сийлахь - воккха сaг дидаш а волх беш а дойча кlен кор, иштта малагlо я иа гlертар со. Хlаьта уж маlарaшн корашн дуккь дар!

Кхоьлагlча этажа тlа хьетlо а дьвина. массеха малера тlехдаьла тхо, массеха коридоре чу гlолла чекхдаьлар юхьера а кхьянех секретарши бойя беш хинича а[illegible] шин цlаrlа дlачудаьлар тхо.

Кlай ферте тlатеха иш хьа а хьакхь, секретера дlачугlо, аьлар сога. [illegible] аьлар, [illegible] [illegible].

[illegible] Ленин. Са дlечуйьча, [illegible] тlойре ю. Цуй гlуланхана [illegible] [illegible] Со [illegible] со, [illegible] сога, [illegible] [illegible]...

[illegible] Ленина [illegible] [illegible].

Цlаrlа сатийна яр, Ленин чуийкхь книжкаш дешаш вар... Лергин меражан юккъере юкъ мел а хьажин гlертеш, со шийна тоьш хьо хьувзача хана а, хеталора, со вlаrlа а цу цу вуши санна. Со шlаrlа цу цlаrlа йоацаш санна, цуй болхь тlа вийрла а цо ерриг дlаделла а релаш санна вар [illegible].

[illegible] минут вияш диь сальат [illegible] болх бир аз. Перерыв а [illegible] цlаккха а ниттал [illegible] хана боли бьыбешар аз. Цу ерригача хана Ленина хlама да вилар, хlама малавар, е цlевкха гlеьле а оьлашр. Письмош а дешаш секретараш хьачуухар. Цо хьаделлар уж, шийна хьалхашка Iовуллар письмо, хlаьта конверте Iота а иа хьожаш, механически бельло а йийн, юхьлора аз. Телефони шорттига тата дича, кlезиг - дукха юхь хьовра иуй, тlакиха цу хана лотьлора вlашига электрически лампа.

Ленинца къамаьл де со еlча, бешха тlаьщанлар со, со аз холча хиларах а айса цуина, новкъарле яьга а ловш, беша тlагlорта деарлlаьпзар со. Кора тlа Iод а хайна, салоlаш аьlаш, боккьаль а аз иштта долаш хиларах, со Ленина кабинете чу а йолаш, аз сай дечар кхоачашдеш хиларах се тегlаш гlертар со массаза а. Хадлакъза сай дагахьа «Ленин! Ленин!» яхар аз, — сайна гуш дар гlа доншаш хиларах теша ца мотташ санна.

Гой укхаза вагlа иа, сона хьалхашка, сабаре, йист хилар доццаш, лакха воаца, доккха хьежа доле саг. Ленин, адамий исторе чухь хилдача эггара йоккагlа волча революци гений — нагахьа санна соца къамаьл де цуй безий баlарел Бакъда... цуина гоама яр буржуази хlаьта со цуна ма бий. Цуина готыи вар Уистон Черчилль, хlаьта со цун йиший воl маярий... Цо сона мукъабелар шай [illegible] болх, бо, хlаьта со [illegible] ю [illegible] гlулакх ле, [illegible] цуй ха дlа а [illegible]: [illegible] дуйна хlама [illegible] вар аз. Сай денал ура а оттадар. [illegible] [illegible] хабар дий, [illegible] [illegible] аз, [illegible] [illegible] хьаьлхойн [illegible] [illegible]...

[illegible] [illegible] со, со [illegible] [illegible]...

[illegible] Ленина, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] со... [illegible] [illegible] хlаупр [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] скульптурин портретa [illegible] [illegible]. Иштта [illegible] [illegible] Ленина хаьттар:

— [illegible] Росси яр?

— Са мар тlом тlа дийнав, — аьлар аз.

— Малагlча тlом тlа?

— Франца.

— Хlа, — аьина иlетадаь къоьта сагабир цо. — Вашу кх со, цуй цхьа тlом мара мича хийнаб. Тае-ж, — империалистически цул согlа гражданский тlом а хиппаб, цuy a шоха интервентех лерйбеш тlом а баьб.

Англичанаша 1917 шера хинна а тlема юкъе бaха, шолатта зехьа дахь ве дуьцa эттар Ленин. Вервиса «Шlа» е «Клетошдар» лаша а могадир. Цуя тlаьхьагlа кхыдар дуьца волавалар, цо хьаттар со хадалезе Лондоне болх беш йий а, аз дийнахь массе сахьаьта болх бу а.

— Юккъера лаьрхlача ворхl сахьаьта.

Хетаргахь, аз аьнначох кхоачам хилар цуна...

Тха къамаьл юкъаrlдаьккхар президент Калинин хьачуваро, Ленин цуьтахьа дlаваийрзар. Цо вьаккхача ерригача хана эггара вьалла кофагахьа ерзайир цо ший юхь. Геттара кхьича тайнара ваира сона из тlаькха. Ленин Калининца дlахо къамаьл деш вар, аз сайгеттара эшар дар. Из йист ца кулеш Iоча хана цуй чина юхь алар хlаиз со яккха rlийртар, Калинина дог айдеина къамаьл деш, цо лаккха хьал а айдеш, бердора бlаргlацкъамаш, Ленина кlоврге уйлаш есо санна хьеталора. Цуя юхь цхьан хаьича бирса а юхарея йиза а яр.

Уж къамаьл даь баьлча, Калинина беттага а хьежа, аьлар «Дика дар». Тlаккха хьона фу хет аьнна хаьттар со Ленинга, Ленин велавелар, цуьнах хlама хаш шийна, цулухье сахьакха саьлургдаш аьлар, бакъдa аз болх сиха беш хиларах тийшар из.

Тхоаш шинъ пхаь лиса хана, аз, сай денал ура а оттадаь, дийнар цунгара хаетал Iовлар Iохар. Из раьза хилар шийна из велавалал гlулакх хете а, шаккха а ваьгlавац ше иштта лаьха хьийнар аьлар цо.

Аз [illegible] Ленин [illegible] безаме гlа [illegible], [illegible] [illegible] массеха фотографи [illegible] аз цунга. Искусство йоазаш сона цо яхе а массала а хоьлега кхача гlерта «буржуазни искусство» [illegible] яийцар цо. Абстрактни идеи лерхlаш хоьал тlаэцарш цо. Хьай Котало [illegible] хоьа яр доагlаш лерхlаш аз, аьлар цо.

— Милитаризмн тlоьма айрча хlамаш да, граммал мара кьыдола хlама дагайоьхйттарг лаш [illegible], — аьлар цо — сага ший са дlадаьча а турпалеа гайтача а хоза яла йиш яц уж. Буржуазни искусств вах доалла айн да ло массаза хlама тlехдаьккха, ца доагlаш дуьщаш хилар.

Цул тlеьхагlа Ленин бlаразьежар «Дика корта» яхача скульптура фотографена, кlаьд ялара белгало аьлар цуй юхь тlа. («Дика корта» Клэр Шеридана [illegible]).

Хьаттар аз:

— Из а геттара хоздаь да аьлна.

Корта а сагабаь велакъежар из. Тlаккха сиха ший доккхача иэдеча истоли тlаlавхар, дукьха ха йоаль саг санна кресла тlа Iохайра, цу секунда со а са болх а [illegible] дlаьар цо.

Эггара хьалха хоалора Ленин хlамана чlоагlа тlаверзалуш хилар. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]... Iаьдал бе доллача сага яр санна йоацаш, цуй юхь кlоарга уйла ена сага яр санна яр. Аз кхетадечох аз хьоькъалхочуи дийна сурт дар (роденоскечуй а доацаш)...

Чlоагlа могаш воацаш вар из... Ленин ва аьнна кхаlсато тетача тепчан тхо дlабаккхийзв цуй дагlех боллар.

Цхьа бlаргавайро сона из хьоярчадь кулг а долаш, «Из-[illegible] [illegible]» аьлар [illegible], [illegible] Iажагlа бос болаш вар из... Вlалла [illegible] аравьина салрlаш [illegible] из. лакхьа [illegible] [illegible] вlаьвгача [illegible] [illegible] чуlа фен кхойчам бора цо. Хlаьта в цкъаза городан аравьле цхьа ди [illegible] [illegible] сона [illegible]. Массеккьза [illegible] [illegible] [illegible] Ленин чуравьв [illegible], [illegible]. [illegible], хетаргахьа, из геттара кlезига кулаш хlама хила лаьар, хlама вьнча цунах къаьстта ший тайнара лувзар.

Цу чоалханерча [illegible] кхьна торо йолча тайнара бюст хийца вьича, Ленина базама кулг а лаьца, аьлар сога, Iа хьай болх дика баьб ший естагlашта ма деза а лургда. Тlаккха аз дехарах цо фотографи цулс яьлр.

(АПН).

ОФИЦИАЛЬНИ ОТДЕЛ

РЕСПУБЛИКА МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совето, ший заседане «Городашка, нах бахача кхача пункташка, автомобильни некъашка лелара кхерамзле лакхъяра хьакъехьарча» дешага а хьежа, белгалдаькхад, республика автомобильни транспорта кхерамзле хlаиз а вона хьал тlа йолаш [illegible] хилар. Республикерча дукхача министерстваши ведомстваши, городскойи районнии исполнительни комитеташа Iалашдаьлац РСФСР-ен Нохч-Гlалгlай АССР-ен Министрий Советий соцамашка белгалъяьха мероприятеш кхоачашъелга.

Автотранспорто еш йола аварешдукхагlа ярaш транспортни средстваш лелкераш лелара правилаш телхаро» беха болча хана уж лекхара бахьан долаш чул.

Гlулакх иштта вича хьал тlа эттадоллашехь а, министерстваши ведомстваши, транспортни а кхыча а предприятеша аварешпа боаттlача тайнара къовсам деттабегa [illegible] вlаштlехьдаьккхавац. Хала доаттlача боаране дац водительски состава кхетам дуьга, дисциплина, транспорта техническ хьал, шоай карарча автотранспортни боахамашка лертlа аьнихьа транспорта наькъашка хулча хатарий учет вахавац.

Транспорти тlашлойн лелор вlаштlехьдаьккхара де доаrlар кхоачамболаш даьдац къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташа. Из гlулакх лертlадаккхара кlезига юкъеуз моттигера милицие органаш.

Республика коммунальни боахама министерствеи а наькъаш дехкарен тоалдарен управлени а, Грозненски горисполкомо, моттигашкарча цар органаша Iалашдаьлац кхерам боацаш транспорт леларгйола кьалаш. Кlезига юкъекхуьл лелилга нийсдеш йола технически средстваш. Цlенхаттачаь кхоачамбоацараш да улицаши наькъаши Iалашдеча, кхерамо моттигаш дlакъувлеш йола устройстваш уттаеш.

Наькъашка гlолла лелара кхерамалеиа Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совете вlашаrlъеллача комиссе тахановща дань хlама дац.

Цу дешах лаьца баьча ший соцам тlа республика Министрий Совето къахьегамхой депутатий городскойи районнии исполнительни комитеташ дехарийла вьй 1970 шера 15 февраль хьатlехьаялехьа «Городашка, нах бахача пункташка, автомобильни наькъашка гlолла лелара кхерамзле лакхъяра хьакъехьа» Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совето 1968 шера 12 марта баь соцам кхоачашбара лелаьнах долча дешага шоай заседанешка хьежа, транспорти гlашлойн лелилга дикагlа вlаштlехьаякха, шоферашта юкъе къахьегама дисциплина чlоагlъе, дикагlа болча водителий толамаrlа йола опыт шерра дlайоаржае, улицашка гlолла лелара правилаш телхаерашта воадействи ярa де леларий хьакъехьара законодательство ма ярра кхоачашъе.

Транспорт кхерамс хургйоацаш лелилга Iалашдеш долча хьал тlа наькъаши улицаши лоттадела наькъний коммунальний организацей кулгалхошкара чlоаrlагlа хьехехаиза, автобоахамашка, шоай доалахьа автотранспорт йолаш болча наха юкъе, бахача наха юкъе а къаьстта школашка а кхыча дешаре; берийн учрежденешка а кхетаме-профилактически лелара правилаш дlайовзийтарен болх чlоагlбалга Iалашдаьдаргдоацаш лаьрхlад Министрий Совето. Цу гlулакха шерра пайда эца беза пропаганда ерригача тайпах: кенийоазув, телевидени, кино, гойтера агитаци.

* * *

Министрий Совето иштта соцам тlаийцаб юрта боахам' яшa Iалашбара объекташ хьалхе проекташ уттаелга, хьальаrа, цар эксплуатаци елга тоадара хьакъехьарча дешах лаьца а. Цу тlа ло белгалдаьккхад, Нохч-Гlалгlай АССР юрта боахама министерствага гlолла «Чечингушводстрой» гlишлошъяра управлене ПМК-1 даш дола водопроводаш яхкара балхаш хlаиз а во лелаш хилар.

Дlадекхача шера йиллача 124 километр йlаьхача водопроводаш эксплуатаце дlаяла нийча ераш 48 километр мара яц.

Юрта боахама яшa Iалашбара объекташ хьалхе проекташ уттаелга, хьальаrа, цар эксплуатаци елга тоадара тlаерзаьча [illegible] мероприятеш белгалъяьй соцам тlа.

ДИКА КЪАХЬЕГ

Горбачев Юрий Кузьмича машинаца Грозне ца везаш хилар со. Никъ дуккагlча даькъе мухалегlа чубодар, вагахьа мара найсдашар урагlе йолаш моттиг. Машина мухалегlа чуйодача хана доагор дlакъайлар водителa, из ший дозалца тlоргйолаш.

— Кхетий хьо,— аьлар цо кlирвина сона бlара а хьежа,— В. И. Ленина юбилейна пакъадолхаш тха бригада членаша лаьрхlад 21—22-ча апреле кхоадьча доагора чотах болх бе.

Грозненча трубни базе тхо дlакхьачача хайра сона цу дийнахь нормагlа шоаза мара наха ма вдача сай новкъост кхоаза буреной йиха хилар.

— Юрий Кузьмич, тха дикагlола водитель ва,— йоахар «Старогрознефть» буруь деттача конторе ремонтно - проектни цеха начальника иш. Дошнкос.

Хlара бетта норма 150—170 процент кхоачашъеш къахьег Ю. Горбачева, цуи новкъосташо Павелей Василей Титовгlар, А. Иваненкос, кхычар. Кхетадеш да водителаш шоай берриге яиа тlабахийта къахьегаш болга.

Юрий Кузьмича хlаиз лехьа кхоадь доагор кхо бlаьн ах бlаьн литр я.

Цкъа, водителашта задани луча хилар со, № 690 йолча буруь тохаш леттача скважиле 3 эзар метр 12 дюймови колонна дlахьы еар цар.

— Колонна ший хаиахьа ош дlакхоачаярга хьежна мара йоц хургьяц шоана скважине кхыдола балхаш де, йоахар ремонтно-прокатни цеха начальника.

Теркам тlабахийта ладувгlаш лаьттача Ю. Горбачева аьлар:

— Гlулакх хила дезача бесса хургда, эггарa хьалха са машина тlайотта дlаяхьа еза материалаш. Ханнахьа шоай моттиге дlакхоачайир водителаша йоккха диаметр йола турбаш.

16 шу да Юрий Кузьмич Горбачева цу автоколонне къахьега, цу хана ший езача автоприцепаца 3 миллион согlа километр никъ баьб цо. Хьалхарчарча елар водитела коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цlи а.

Дукха ха йоаццаш цеховой партийни собране перте кандидатала дlайийцав опыт йола водитель.

Хlара ди кердача толамашца белгалдоахаш къахьегачарех ва Горбачев Юрий Кузьмич.

А. ТИЩЕНКО,
«Старогрознефть» НПУ технически контора профорг.

«СЕРДАЛО»
2-гlа оаrl., 10 январь 1970 шу.

ВОРОНЕЖ. Нововоронежски атомни электростанце болх бе йолаеннай 375 эзар киловатт йиз бола шоллагlа энергоблок. Хьаьнкхай хьалхара киловатт-сахьаташ электроэнерги.

СУРТА ТlА: шоллагlча энергоблока реакторий зале.

В. КОЖЕВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Нохч - Гlалгlай АССР МВД гlишлон - монтажни управлене дукха бригадаш а керда шу дика дlадоладаь. Царна юкъе хьалха латт А. С. Оголенко керте латта камещикий бригада. Цхьа смена дlаяхийташ цо норма 208 — 210 процент кхоачаш ца яц. Къаьста дика къахьегаш ба камещикаш иш. Маслов, Ермолов, Ободов, Асаев, кхыбараш.

Сурта тlа: болх беш ба камещикаш Н. Маслов, В. Ермолов.

И. ВАЛЕВА сурт.

ТlЕХЬАЮСАШ ПРЕДПРИЯТЕШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ

ПЛАН КХОАЧАШЪЯР — ХlАРА КОЛЛЕКТИВА ДЕКХАР

Дlадахача 1969 шера сихача темпаца дегlайхар Нохч-Гlалгlайчен промышленность. Цу шера арахеца продукци 8,1 процент дегlаера, хlаьта реализаци яь продукци 9,4 процент дукхагlа хилар пятилетка кхоалагlча шеречул. 1966—69 шерашка арахийна промышленни продукци 62 процент тlаххийтай. Дlадахача шерашка санна эггара дикагlа къахьегама толамаш даьхад «Грознефть» объединене мехкдаьтта доахача предприяте коллективаша. Планах 17,3 миллион тонн мехкдаьтта дахкадалача цар Даьхенна дlаденнад 18,6 миллион тонн мехкдаьтта. Из балхаш долаш йоача допор дlакхара кхы тlа йиная [illegible] толамца, лаьрхlабор мехкдаьттахой, 1968 шерачул 2,3 миллион тонн дукхагlа йоаккхад мехкдаьтта дlадахача шера, из кул 14 процент.

Къаьстта чlоагlа лоархlаме дар дlадахача шу вай республикерча мехкдаьттахошта. Мехкдаьтта дахкара пхе шера план хана1 дукха хьалха, иштта аьлча 3 шу бараl бутти хьалха кхоачашйир цар. Планал совгlа къаьстта дукха миллионаш мехкдаьтта даьккхад «Малгобекнефть», «Старогрознефть», «Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управлене коллективаша.

Мехкдаьтта чакхдоахараш, мехкдаьтта химикаши халкъа боахама планал совгlа дlаенна продукци миллионаш сома маьхьа я. Шоаш тlаийца социалистически декхараш дукха а тlехкхоачийдаьд цар. Планал совгlа Даьхенна дукха дlаденнад автомобильни бензин, дизельни доагар, полиэтилен, фенол, ацетон, кхыйола продукци. Социалистически яхье къаьстта дика толамаш даьхад Грозненски химически комбината, КПСС XXIII-ча съезда цlерагlча крекинг-заводa, В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективаша.

Машинаш ечеи металла обработка ечеи предприятеша юкъе пятилетка дlаьллагlча шера план толамца кхоачашйир, «Красный молот» «Электроприбор», Гудермески медико-инструментальни завода, «Пишемаш» завода, «Нефтехимзапчасть» завода, Грозненски ремонтно-механически завода, кхыча предприятей коллективаша. Шера ерриге а планал совгlа ена гайд - тайпара продукци, изделеш 1,8 миллион сома маьхьа я. тlаийцача социалистически декхарех планал совгlа ала езаш хиннаб 550 эзар сома маьхьа мара йоацача.

Пхе шера план халал хьалха кхоачашъеча хьинаре лакъа лаьцад кхыча предприятей коллективаша а. Республика энергетикаша планал совгlа реализаци яь продукца 112 эзар сома маьхьа я, моттигерча промышленноста предприятеша яьр — 663 эзар сома маьхьа, «Грозвино» объединене предприятеша — 6,8 миллион сома маьхьа.

Вlаррча шера цхьоалаш балхаш дир керда техникеи технологии производствена юкъеяккхара, халача производственни процессашта механизаци яра, къахьегам дикагlа вlаштlехьбаккхара. Из балхаш долаш къахьегама овсале дикха лаьхьелар. Республика ерригa промышленность хьаийнача цхьан болхлочо лаьрхlача къахьегама овсарле 8,1 процент лакхъеннай 1968 шера хиннчул. хlаьта пятилетка хьалхарча дийь шера из лакхъеннай 31,7 процент. 1969 шера арахецача продукцега дlайоьда мах лохбарех 11 бетта паччахьалкхенна кхоалад 3,5 миллион сом, хlаьта пятилетка йолаелча денз кхоаъьр 10,5 миллион сом да.

Иштта лакха къахьегама толамаш дахара кертера бахьан да хьинар кхо ца деш коллективаша къахьегар. Кулгалхошта, партийни организацешта, шоашта тlалатта бехктохкам бовза а боеаш, цар ерригa коллективаш социалистически декхараш кхоачашдара оаргагlъяхар.

Дlадахача шера даьхача толамий итогаш йича, къаьста гучадаьнна цхьайолча предприятей коллективаша паччахьалкхен плани тlаийца социалистически декхараши толамца кхоачашдара шоай ерригача торонех пайда ийца ца хилар. Продукцена реализаци яра план кхоачашъьвац 1969 шера 28 предприяте коллективо. Из бахьан долаш паччахьалкхенна дlа ца луш йисв продукци 19,7 миллион сома маьхьа я, цу даькъе дlа ца луш йисай 5,7 миллион кирпичаш. 23 эзар кубически метр ьшкабетон, 42 эзар кубически метр хера дьакха материалаш, 1,4 эзар тонн шекар, кхыйола продукци. Цхьайола предприятеш шерра-шера тlехьаюсача предприятешта юкъе я. Масала, царех я Гудермески кирпичаши ю завод, 4 шера вlаштта кхоачашъьйяц цо паччахьалкхен план. Шалински ьшкабетонни изделей завод. Ермоловски леспромхоз, кхыераш. Цар вlаштта кхаь шера кхоачашъьйяц паччахьалкхен план. Хьана эзаш гlулакх да тlехьаюсача предприятей кулгалхошта шоай болх товлургба а бац хар. Паччахьалкхен план кхоачашъяр хlара предприятена зийсна а хинна дlаотта деза. Дlадолар кlезига а долаш массадолча хьоккамий план кхоачашъе еза хlара коллективо. Фахташа къаьгга хьахьокх республика промышленноста пайда эцаза кхы дуккха а резерваш хилар. Царех пайда ийнача дикка тоалургдар технико-экономически хьокхамаш. Дlадахача шера 40 предприяте лохбаь къахьегама овсарлен боарам, 30 процент согlача предприятешка, «Красный-молот», Ацетонови завод, Ассиновски консервни завод, Грозненски маьхк ю комбинат, кхы предприятеш а юкъе йолаш йолча 30 процент хулча предприятешка къахьегама овсарлен сихагlа дегlанхад хlаьна. Ахаш йовгlа предприятеш я къахьегама овсарле лакхъяра чотах а ца ухийташ дукхагlа болхлой хьаийбара чотах арахеца продукци дегlаухийташ. Из Ленински установкашен паэте указанешен ма яхара дац.

Дукхача предприятешка хlаиз а тlехье дукха балха ха йоаю. 1969 шера хьалхарча ялх бетта республика промышленноста йоаье балха ха 167 эзар сага ди да. Из бахьан долаш ара ца хецаш йисай 18,5 миллион сома маьхьа продукци.

Дукхача предприятешка боагlаш хьесапе къовсам доаттабац производства кулгалхоша, корта бохабу мала раш меларшца, социалистическа доалахье лечкъяраша. Цу дерригача кхоачамбоацараша чlоагlа новкъарле ю планирований экономически стимулирований кердача хьалашца болх беча предприятешта, цар лохъю производства эффективность, телхаду экономически стимулирований ярa гlулакх а.

Тlехьаьрча хана цхьайолча предприятешка шера тlехьаьрча беттанга кхоачашъю плановий заданеш, из гlулакх да мегаргдоланш дац. Вознесенски газ чакхйоахача завода коллективо 11 бетта планал согlа реализаци яь бlаьш эзараш сома маьхьа продукцена, хlаьта декабре кхача цуй хийна план. нийса йоацаш яр. Из бахьан долаш шера план кхоачашъяц цо, тlадиса паччахьалкхен декхар дукха да. Цу тайпара гlулакх да гормолкомбинате а. Уж санна дола масалаш нийсдаларах республика промышленноста декабрь бетта плани, иштта йиьлагlча квартала плани кхоачашъьнизар.

Дlадолаьннад 1970 шу. Из да В. И. Ленина юбилей деадун пятилетка чакхйоалеч шу. Уж берригаш дагo а лувцаш хьинар яхо ца лин къахьега деза массайолча моттигe экономика айра. Январь бетта республикерча предприятешка, организацешка, болхлой собранеш хургья, царa итогаш ергья 1969 шера даьхача толамий. Пятилетка тlеххьарча шера дола керда декхараш тlаэцаргда. Иштта хургья отраслевии районни активаш а. Кхоачашдеза даргдоьцаш да тlаьвача декхараштa юкъе технически прогресс ярa мероприятеш чакхъяхар чотах производства эффективность лакхъяза дешаш хилийтар, производствении мошностеш керттерча фондех пайда эцар тоадар, ерригa предприятеш проектни мощностага кхоаийтадга, къахьегам Iалаш ларде гlа вlештlехьбаккхар, кхыдола дешаш. 1970 шера къаьстта чlогагlа лоархlаме да сов болхлой хиз а ца йбеш къахьегама овсарле лакхъяра чотах арахеца промышленни продукци дегlайоалар.

Мероприятеш хийчеча хана къаьстта чlоагlа теркам тlабахийта беза арахеца продукци лакхъяра, цуна дlабода мах лохбара, бедал, материалаш, доагоо электрически йоахалле энерги кхоачаш гlулакх тоадара, муьх тlаботташ вагонаши автомобилаши шlезигагlа латтаргйолаш гlулакх дара.

Декхараш тlаэцача хана чlоагlа йоакхо е езаш лош да массайолча предприятешка культурно-бытовой гlулакхашта лаьрхlа товарий дукхагlа арахецаргдола гlулакх вlаштlехьдаккхар. Юбилейни шера хьалхашка латта декхараш чlоагlа лоархlамеи бехктохкамеи да. Цудухьа боахама партийни кулгалхоша боарам цхьалаш дакхбе беза. Кердача шера «Тlехьаюсаш цхьаккха предприятеш хила йиш яц», «Пхе шера план — 1970 шера 7-ча ноябре кхоачашъергья!» яхача девизах къахьеге а шера социалистически яхь йоаржае а еза.

ПРОДУКЦЕНА РЕАЛИЗАЦИ ЯРА 1969 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШ ЙА ЯЬ ПРЕДПРИЯТЕШ

Предприятеш	Директор	парторганизацен секретарь	план кхоачашъяр %
Вознесенски газ чакхйоаха завод	Д. Н. Ширшов	М. И. Большухин	[illegible]
«Электроинструмент» завод	[illegible] А. Мальцев	Н. К. Пашенцев	[illegible]
Ацетонови завод	[illegible] М. Зарецкий	О. А. Белобродский	[illegible]
Ермоловски ДОК	С. Л. [illegible]	Н. Ч. Мессаканов	[illegible]
Грозненски ЖБК завод	С. Р. Константинов	В. П. Жилев	[illegible]
Шалински ЖБИ завод	[illegible] Н. Елизаров	А. Т. Дударев	[illegible]
Электромеханически завод	[illegible] Г. Иосеридзе	К. П. Лебедев	[illegible]
№ 1 йола гlишлон-материалий комбинат	Т. А. [illegible]	З. М. Стамбульцев	[illegible]
№ 2 йола гlишлон-материалий комбинат	Г. В. Грищенко	Н. В. Кулаков	[illegible]
Старопромысловски кирпичаш ю завод	[illegible] А. Курков	Т. М. Сорочкина	[illegible]
Гудермески кирпичаш ю завод	Ш. Д. Юсупов	Н. А. Нечитайлов	[illegible]
Назрановски трикотажни фабрика	А. Б. Шадиев	В. Уваров	[illegible]
Шекар доаккха завод	Н. Г. [illegible]	Ю. С. Белоусов	[illegible]
Консервно-кондитерски комбинат	С. М. Бакаев	[illegible] А. Майрушев	[illegible]
[illegible] консервни завод	А. Ф. Руденко	Т. Ф. Дудникова	[illegible]
[illegible] консервни завод	А. Б. Бахриев	Н. А. Астерданова	[illegible]
[illegible] консервни завод	О. Р. Исламов	Е. Ф. Олейник	[illegible]
[illegible] комбинат	В. Г. Рогов, директора метта	[illegible] С. Макарьев	[illegible]
[illegible]	В. П. Никитченко	П. И. Филиппов	[illegible]
[illegible]	А. И. Федоров	—	[illegible]
[illegible] мебелзавод	Г. В. Лоншаков	А. У. Алиев	[illegible]
[illegible]	Г. М. Чевенко	—	[illegible]
«Чечингушводстрой» [illegible] ЖБИ завод	Л. Г. Гуревич	И. А. Моисеев	[illegible]
«Чечингушводстрой» ремонтно-механически мастерскеш	Н. Н. Гулыш	А. П. Дойниченко	[illegible]
Ермоловски леспромхоз	А. Я. Мавзиев.	Д. С. Дашаев	[illegible]
Веденски лесхоз	С. С. Усаев.	Ф. Исламов	[illegible]
«Металлист» завод	Н. И. Теплинский	А. Г. Поюкин	95
«ГАРО» завод	А. С. Цыганков	А. М. Кантарая	[illegible]

Халкъа тІахьожам

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

В. И. Ленина юбилейна наькъахоллхаш тІайийе социалистически декхараш кхоачамдеча дийа новкъостал ду Грозненски № 3 йолча сома - бьшадаарий совхоза керте латтача халкъа тІахьожама группо.

ДІадахача шера пхийттаза проверка яьй халкъа тІахьожамхоша. Уж хьожаш чиниаб совхоза рузкъа доал мишта ду, эхи а гурахь а тушйца сомаши бьшадаарачи ца тилхийташ сихха реализаци яра гІулакхага, минеральни органически удобренеш мишта лоаттаю, мишта ехьа вешашка. Цу хьалхеьха дукха дахь цар брахаме.

Боахама къахьегамхоша чІоагІа сий деш белгалбаьнна ба халкьа тІахьожамхой совхоза бухгалтер Е. Пустыльникова, II отделена механик В. Несерхоев, механически мастерской слесарь В. Денилович, кхыбараш.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттахьа): Іохайша багІараш — Е. Пустыльникова, А. Халхалиян; уралаттараш — В. Несерхоев, Е. Янцен.

Н. Плиева сурт.

ДУЛХ ДУКХАГІА ДАККХАРАИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА ДІАТЕЛАРАИ ПАРТЕИ ПРАВИТЕЛЬСТВАИ ЕННА УКАЗАНЕШ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ «СКОТООТКОРМ» ТРЕСТА БОАХАМАША ЛЕРТТІА КХОАЧАШ ЦА ЯРАХ

1969 шера 10 бетта Грозненски дулха комбината доахан дІачудалара план кхочаш ца ярах «Скотооткорма» трестаи тІаяхсна 832 тонн дулх. Уж шера 1 ноябрь хьатІакхоачаш тресте боахамашка киннача хьийбай резерво Іалашдац уж паччахьалкхенна дІачудалара шера план кхоачашъелга. ХІаьта а цІенхаштта къонсом доаттабаьбиц чуоттадаь латтачен дІачудала кийчдаьчен доаденна дулх дукхагІа тІаккхетийтара. ПланагІа лаьрхІачул 22 процент кІезигагІа да доахани деанен бийсаннен тІадетталу дулх.

Дулх тІадетталалийтара шера план 59 процент мара кхочашъяьнц, цу дакъе жена дулх тІадеттадалийтара план — 22 процент. «Сунженский», «Степник» яхача совхозашка тІадетталу дулх 1968 шера цу ханаш кийсдича 410 центнер кІезигденнад.

Дулхе комбинате дІачутелаш доле хьайбаш дуккагІча даькъе кондициони доацаш да товдаларга диллача, дийна долаш эзача доаза кІезига долаш да. Укх шера 10 бетта «Скотооткорма» треста боахамаша дІачудена 11 эзар сов гІа бежен, е деррнгача доахах 30,8 процент. 29,3 эзар устагІа, е деррнгача жех 51,6 процент юкъе, рча дозалал дохагІа а тІийла а да, цу дакъе октябрь бетта дІачуденнараш — доахан 36,8 проценти жа 66,6 проценти. Доале дІачуденнача доахах хІара бежан дийна долаш эзача юкъера дозал 286 килограмм, хІаьта «Степной» совхозе 207 килограмм мара хилийтар заданех 300 килограмм хила дезача метте.

ЛерттІа уйла тІаяхийтаи хьайбаш кхабара технологи ерагаькха тоаяра. Деннен бийсаннен тІадетталу дозал доахана шоай кхамашка хеммжа кийсдена дац. Геттара кІезига юкъекхуь доахан интенсивно кхоабиаге. Хьайовкхача продукце цхьаь единицена доархІаш дІабода къахьегаш доакъарч оттабьча боарамал дуккха а дукхагІа а ба. Лаьхе ба продукци яккхарга дІабода мах.

ЛерттІа кхоачашъяц доахан леладара заьхъера керттера зоотехнически ветеринарно-санитарни правилаш, хІаьта на бахьан долаш доахан къе довлах, хьаькхнъба ца доалаш урс хьакхаш доадарах, лазараш хулаш доаьлах 47,3 эзар сом ве даьв совхозаша, цу дакъе «Алханчуртский» совхозе — 28,1 эзар сом, «Гвардейский» совхозе — 11,8 эзар сома. Бехке бараццара хьадамкхар 11,8 эзар сом мара дац.

Дулх во бу бахача шахгара сов доле доахан эзара а. «Степник» яхача совхозо 245 тонн эшаш мара Іалашаьдий бахеча цакагера доахан эшигга. Доахан эшара план 228 тонн эшаш мара кхоачашьяьв Грозненски райоде.

Хьачутеларашмара доахан хьамдара условеш чІоагІа телхаю откормочни совхозий приемни пунктай болхлоша: дІачудала вьшна хьадоаладаь доахан шоай ханцахье дІачуйиц, чулахехьа доархІ дартера дийна долаш оза дозали, колхозаши совхозаши — доахан дІачутеларарш — Іеза а ааш, дІачуденначул кІезигагІа дзду шарна доахан дозал, цхьенкха бехктокхам ца хеташ уттаю дІачукйдача доахана документаци, 1969 шера июле Знаменски приемни пункто Надтеречни района «Кругловский» совхозагара шо дІачуйнйача хьайбаех дІа ца лун сплаьдаьд 317 сом 24 кепиг; Советски приемни пункто Советски района цхьа колхозаге дІахьачийтадаи 463 сом 66 кепиг.

Откормочни совхозий директорешен специалисташен уйла кІезига ю хьалІаьш найла — амалІа шара, агротехника тоаяра, доакъара культурай хьуваьим лакхбара, хІаьта на бахьан долаш эшашо доле доакъар хилац чуоттадаь лоаттадеча хьайбашта. Эгишача концентрацешни доакъарах 30 процент совгІа хІара шера паччахьалкхен ресурсашкара тел 1969—1970 шерий Іания треста боахамаша ІалашдаЬ гІожа доакъараш 60 процент, ноша доакъараш 83 процент, концентрационни доакъараш 31 процент мара дац. Цу дакъе «Гвардейский» совхозе — гІожа доакъараш 44, ноша далаш 50, концентрационни 6 процент. «Прогресс» яхача совхозо гІомагІа 1960 тонн гІожа доакъар йолже дезача дерригa кийчдар [illegible] мара дац.

Дукхача откормочни боахамашка чудоахкаде моттигаш болаш да доакъай. Геттара воле лел уж дукъара балхаш.

Нохч - ГІалгІай «Скотооткорма» треста директор нов. Тонгиев дегІайла аь проверка хьагушайна откормочни совхозий болхоара цІенхашттара кхоачамбоацараш дІадала, 1969—1970 шерашка дулх дукхагІа деккхараи паччахьалкхенна дІадаларан партеи правительстваи енна указанеш тешаме кхоачашъелга Іалашде, «Республика колхозашкеи совхозашкеи дулх дукхагІа деккхара ле говзарей лаьца КПСС обкома Бюрей Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Советаи № 539 а ІоайІа балла ешачо белгалъяь мероприятеш совхозашка кхоачашъярча лоаттабу тІахьожам чІоагІде, ш тааргІа дулх тІадетталалийтарен дулхе комбинате доахан дІачудаларен планаш укх шера октябрь бетта кхоачаш ца ярах, хьачушеларашкара доахан хьачушара условеш телхиярах бехке бараш бехктокхаме озарах долча дешаьга хьажа.

Цу гІулакха дьячоя лаьца хоам бола Нохч - ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама Комитетага 1970 шера январи апреле.

Дулх дукхагІа декхара дакъе партеи правительстваи енна указанеш бизза кхоачаш ца ярах а 1969 шера 10 бетта дулха промышленносте доахан дІачудалара планаш кхоачашъелга юкъагІдаккхарах а, цу гІулакхе бехке берашта бокъонца ле доагІар ца дарах откормочни совхозий кулгалхошта, Нохч - ГІалгІай «Скотооткорма» треста директора нов. З. С. Тонгиева «строгий выговор» йойла.

Дулха комбинате дІачутайнача доахан гІийла кийрах, хьайбаш доаьлах, доадаре, лазараш хилийтарах совхозашта кхиша зе хьадолча дакъе мехаттеттадара «Алханчуртский» откормочни совхоза директора нов. А. О. Львовичен «Гвардейский» совхоза керттерча зоотехника нов. В. М. Матушевичен, тахка хІорашера бетта доагІа алаш хьаьа тІадоммадолда, хІаьта «Гвардейский» совхоза керттерча ветеринара лора нов. Б. В. Федотка — цул бетта ахне ах.

ТеркалІбойла, Комитето проверимьчул тІехьагІа «Алханчуртский» совхоза керттера зоотехника нов. С. А. Албогачиев, шийна тІадолча декхарех из доархІе ца верзо шийгарча гІулакха тІара дІаваькхаь, цу совхоза керттерча ветеринари лора нов. М. С. Сеговег хьайбаш лазадеча фермашка ветеринарно - санитарни правилаш чІоагІа телхаьрах, «строгий выговор» яьй нагоа Нохч - ГІалгІай «Скотооткорма» треста директора нов. З. С. Тонгиева аь заявлени.

«Алханчуртский», «Гвардейский», «Прогресс», «Степник», «Сунженский» откормочни совхозий халкъа тІахьожама группай председателаш декхарийла баьб дулх даккларен паччахьалкхенна дІателарен планаш кхоачашъярая совхозий фермашка хьайбаш метта лоаттадаран лоаттабу тІахьожам

Контролерий тешаме гІончий

Промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка вІашагІъехкача «Комсомольски прожектора» посташа доккха новкъостал ду кхоачамбоацараш гучадехара а уж дІадахара а.

Вай республике «Комсомольски прожектора» штабай, постай балха юкъе дакъа лоацаш эзар гаргІха сагІ ва. Цар рамал кхина дІаттад кхоачамбоацараш гучадахарал совгІа къахьегамдоашта, болхлошта юкъе кхетама болх дІабахьара гІулакх а.

Дукха ба прожектористашта юкъе дика болх а беш, кхоачамбоацарашна жира къовсам лоаттабеш бола комсомольцаш. Царех ба «Сунжнефть» НПУ белхло Мальцевский Владимир, Кирова цІерагІча колхозера Урожаев Алексей, ВЛКСМ Сунженски райкома организационно - комсомольски балха отдела заведующи Дошнев Хасмахьмад, кхыбараш.

Дукха дика гІулакхаш да Кирова цІерагІча колхоза, райбольнича, «Сельхозтехника» МРО «Комсомольски прожектора» членаша дараргІаьнкараш. Къаьстта дика болх бу Кирова цІерагІча колхоза «КП» штабо. Рейдаш цу шоай балха керттера форма лоархІ прожектористаша. КІирагІа цкъалла гайн-гайнарча производствени участкашка рейдаш а еш, гучадаьна кхоачамбоацараш дуваш йода материалаш «Крокодила» тІа йоах.

Укх шера гуранъ алат дІадуаш рейда арабаьннача прожектористашта ходелар къона тракторист В. Зорин телха йолча алат дІадуаш агрегате гІа болх беш воллалга. Из гІулакх цхьа гайна ца доаккхаш цкъа тоьар прожектористаша ева хиния гелла. Цу тайпара «Комсомольски прожектора» членаша практически новкъостал деш дукха моттигаш кийсду.

Халкъа тІахьожама органаша цахалаш бувзам лоаттабеш лаьнал а «Комсомольски прожектора» районни штабе а постий а. Цу гІулакхо йиш кулий прожектористий болх нийсагІа дІабахна а кхоачамбоацарашца дараргІа къовсам лоаттабе а. Каст-каста халкъа тІахьожама комитето керда декхараш хеттеду цар хьалхашка, кхоачашдаро тІахьожам лоаттабу. Ишта укх шера халкъа тІахьожама комитето «КП» штаба гІадиллар района колхозашка хьайбай фермашка Іаьна кийчо мишта йа хьожаш рейд е. Рейд хьечул гІехьагІа халкъа тІахьожама комитета заседане гучахьина кхоачамбоацараш сиха дІадахара некъаш белгалдир. ХІаьта цу гІулакхо торо хьалйтар сихха шин ханнахьех фермашт Іоппа кийчьа.

Производствени гІулакхаша лоьна Іаш прожектористаш. Къахьегамхой салоІам мишта вІашгІаьбоах, мишта бу шоай болх общественни кхачан предприятеша, массехк да уж района прожектористаш хьожаш доле гІулакхаш. Къаьстта дукха теркам бу торговле балха. Цу точкашта проверка еш массехк «КП» штаб вІашагІиехет. Ишта колхозни рынке торговле боккъонаш телхаю. Из хьежар Сунженски консервни завода, райбыткомбината. XIX партсъезда цІерагІча колхоза прожектористаш. Карабулаке тиний, къахьегамхой бытови хьешташ кхоачашдеча предприятий болх мишта бел хьежар «Сунжнефть» НПУ. Кирова цІерагІча колхоза, съвача реагентий завода прожектористаш.

ХІаьта рейдаш яьчул тІехьагІа района бахача нахь дІа ца довзаш дисан гучадаьна кхоачамбоацараш. ХІара колхозе, предприятешка доахь «КП» штабий сатирически пенгазеташ Лира къовсам лоаттабу кхоачамбоацарашца. «Комсомольски прожектора» штабо арахийцача «Района гІолла йоагІа крокодил» яхача сатирически пенгазета. Ишта «КП» рейдаш, штабо арахийцача цхьаь номера тІа бехк беш дар «Ассинский» совхоза секльшина Б. Кутузова балха брак хьаьнйтаран. Б. Кутузова бехк беш совхоза партийни организаце заседане дийцар из дош. Ялат дІадуаш цу тайпара гІолаташ ца залийта некъаш белгалдир парткомо.

Шоай балха дика опыт Іоаьй «Комсомольски прожектора» штабо. ХІаьта из опыт дІа-хьай шиа лаьрхІа семинараш дул. Цу тайпара семинараш укх шера вІашгІа яьй комсомола райкомо. Цул совнагІа цхьацца долча боахамий штабай балхах лаьца района бюро заседанешка дуац. Дукха ка йоашаш кхиначa районни комсомольски конференце дийцар «Комсомольски прожектора» штабай болх дІахо йодача хина ойбарах дикагІа болх бергбола къакъаш белгалдир.

Кердача шера кхоачамбоацараша лирагІа къовсам лоаттабе декхараш гІанийцад Сунженски района прожектористаша. ХІаьта кхоаненга ца дехкаш хІанзе а из болх тоабеш ба уж укх деношка.

А. ПЕНЬКОВ,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома организационно-комсомольски балха отдела заведующи.

СИХХА ОАРЦАГІВАЛА ВЕЗАШ ДА ЕР ГІУЛАКХ

Вай республике кхаьча ца Іеш, мехка дуккхача моттигашка дІакхоач Назрановски «Электроинструмент» завода коллективо арахеца продукци. Цо арахеца продукци чІоагІа эшаши хоатташи я. Цхьабакъда, из ишта хилар кхета а деш, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагІбаьннабац завода болхлой. Завода болх ритмично дІабахийтара къахьегам кхетамца вІаштІехьбаьккхабац кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша.

Массехк шу хьалха хоаш хиз хилара паччахьалкхен плани тІайине социалистически декхараши толамца кхоачашдеш яр завода коллектив. ХІаьта хІанз кхача бесса да гІулакх. ДІадахача шера массала а республике тІехьаьхача предприятешта юкъе яр из. ХІанзд из иштта, фуд цун бахьан? Болхий ба-те хІанз завода коллектива, ший меха йоттадль боллой, специалисташ? Уж болаш ба.

Цхьабакъда, завод тІехьайоа хиеар бахьан [illegible] къахьега дезаш, хоаш ца хиларах машинренех [illegible] стимулированен кердача системе болх беш хана керттера хьоккхам реализаци яь продукци я. ХІаьта арахеца продукци дика яцарга хьежжа шера из дІа ийдадац. Продукце дикал лаккхъяра дош тесса латтал Тамасханов Хьажмурд керте латтача заводе тІахьожама технически отдела болхлоша. Партийни, профсоюзни организацена а дукха цу гІулакха йоакко ца еза тара да хІана укх сахьате заводера сурт.

Цу заводе хьаеча штукатурнозатирочни машинех бІаьнена юкъе 30—40 брак хул. Шоаш дІаяхийттача тайпара гаьннара юхаухийт шоана царех йиза контейнераш. ХІана хул нига иштта дукха брак.

... Штукатурно-затирочни машинаш хьаеча участке да тхо.

— Нйс сиг хила везаш цин саг мара хІанз ваи уж машинкаш вІашагІйоххаш? — хетт оаха.

— Тхона шиннена хьабалла цара болх бац уххаза-м — йоах цар.

— ХІана, механически цехашкара шоана хьачутела деталаш мача ях?

— Уж еррнгаш а дІайолхаре-м тхона хьабе болх а ма хургбарий.

— Мича ух уж?

— Брак йоландаь юхаухийт-кх.

Цу хана текстита пластиниках яь ялк шестирепка а ихьаш хьачуваьлар участка мастер Цолоев Ахьмад. Хьеж тхо царга. ЦаІ яц цхьа сакьат доацаш. ХІаьта шиь вІалла пайдана а яц. Мастерагара хьа а нйца цу шестиренкай лерах долх тхо. Станока тІара станока тІа ух тхо! цу сахьате бехке вар лаха хала да: Уж хьеш боалкачарна дІатІа а ухаш хетт оаха. Сов-сов бехке вац йоах. Хьо ва, харц дув хьо але йиш болаш тхо а дац: хІана хьача цхьан станока тІара шоллагІча станока тІа, е скалара хьалуш ца оатхал бе йийхка кулгаш малагІаи да хьежац укказа.

Ер шестеренаш хьан яьй хоаргдарий хьона? — хетт оаха тІахьожамхочунга Барнева Раяйга.

Белаж уяз йоІо.

Дийнахь саррала тхо лийнадаларе а кхоачаргдацар тхо из ньрий лер тІа, цхьа дІамига сег. Малсагоф Махьмад, со аІ ца брак яьй аьнна, ше хьайист хинаавеццере.

Ишта — хьачуух цу участке брак. 22 декабре 1969 шера, массала, укхаоре юлаихьийтар пайдана уж яьна 76 комплект шерана фланц кха деталаш. Уж детѐлаш хьадьр лаха эттача дукха ха йоа, хІаьта лаха этта а бац лакхехьа вай белгалдаьча тайпара.

Доккха зе ду цу гІулакхо завода, болхлошта. Нагахь санна ца ховш а цу воча оатхалех сборшико вІашагІьеллача машиках олалий ца делча доа-кх цо хьийга къа. ХІаьта уж во оатхалаш хьаьльр сагота а доаваш вагІа.

ЧІоагІа эшаш бар укхаза тІахьожамхой бІарг кхыдолча гІулакхашта а. УкхтІехьхьарча хана дукха моттигаш нийслу цхьаболча болхлоша шоай станокашта доаггІача тайпара Іухал ца деш. ДукхагІе норма е гІерташ цІеш ца еш, дилта ца хьоккхаш болх байт станокашка. Цар оатхалаш юл кхоачалу. ХІама нийса хьаюлаш цар тІа тІаккха. Цох брак чул. Юкъьера дархІача завода арахецача ерригача продукцех 20—23 процент брак хул. Из ецаре план тІехкхоачаяьв хургьар ца.

ДукхагІа хІама хьаде, шоай къахьегама оасарле лакхъе гІерт болхлой. Из чІоагІа дика а эшаш а да. ХІаьта а шай вахара кхеране йолча методашца из оасарле лакдъер доагІаш дац. Цу гІулакха хьоккхаме да ер масал.

Центровочни станока тІа болх беш яр цу дийнахь Костоева Лиза. Хьанар доаш сег я из, дукха ха я цо заводе болх бу. Оатхала центровка яь яьча дукха ха йоанах патроно (мазовика) тешашгІа кхееташ. Из юхь сацамца шоллагІйола шпиндель дІачу ца йоллаш латта еа кун. Из Лизайна пайдае дац. Цудукъа дерзана кулг ІотІа а тоІалийе шок эххийташ боаю ца из. Цу гІулакхо хІара оатхала 10 секунда хьалха центровка ейт цунга (из ше сацнаьлаца дьемаш лаьттача 24 секунд яккха еза цу операцена, сацайча 15 мара езац). Бакъда, из соцаеча хана пІеяг кагбе вІаьла хала а дац: гонахьа Іургаш доадк кунна.

Уж санна доле хІамаш уйла, теркам тІа ца бохийташ дита йиш яц, завода халкъа тІахьожамхоша а, партийни организаце а.

М. ЗАНГИЕВ.

ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМА ПОСТИЙ ДЕНАЛ АЙДЕШ

ДІадахача шера Іа шийла хилрах доаллий денаш чилай дайний боиавна. Цудукъа СССР Министрий Совето соахь май бетта соцайаш дий халкъа боахам 1969—1970 шерий Іаи гІазъ мехкадьттаца, мехкадьтта продукташа, газаца, доагоаца электрически ІІовхален энергеца Іалашбарах а Іац кийчо арах я.

Цу соцамаша халкъа тІахьожама организашта декхар а дар тІадожадо промышленни юрта боахамаи предприятешка, организацеша, учрежденеша укхаз кхоачаш мишта ду хьожаш тІахьожам лоаттабелга.

Правительства цу соцамий доархІам кхети а беш, тха района комитето хаекхьа, вешта аьтча 1969 шера июль бетта, кийч а яь, ший заседане цІоагІийр правительства директиваш кхоачашъяра тІахьожам лоаттабарах йола мероприятеш.

Цунна дуьхьалехьа халкъа тІахьожама группай председателашца совещани йиъ оаха комитета, группай, постий декхараш дуьйш.

«Малгобекнефть» НПУ халкъа тІахьожама группана цхьаьна оьзда тІахьожама кІел хьаьа 1969—1970 шерашка мехкадаьтта, газан дакхьара план кхочашъелга Іалаш[illegible]

латта 4 скважинен капитальни ремонт яь 9 скважинаш болх бе йолалийтара, хІаьта уж болх бе йолалийтарго йиш хилийтар шера доаккхача мехкадьттана 124 эзар тонн тІаккхетийта.

Газ аккхара план кхоачашъяра даькъе мехкадьтта промыслови управлене нийсла хьалонаш теркла а еш, из гІулакх тоаделга. Вознесенске хьалхешхьатта газ чакхбоаха завод сихагІа хьалхьа аккхарах тийша долга а ховш, завод хьайъеча № 1 йолча гІишлошъяна управлене а, хІаьта шитта болх бе бухьеначе завода объекташка а къахьегам мишта вІаштІехьбаьккхай хьежар комитет, хІаьта цо цигара цІенкхашта кхоачамбоацараш гуча а даьхар.

Тохкамий материалаш йийцар комитета заседанешка. Городской комитета соцамаш № 1 йолча гІишлошьяча управленен Вознесенскерча газ чакхйоахача заводи коллективашна дийца а дийца, къахьегам дикагІа вІаштІехьбаьккхара гІерраьь мероприятеш оттайр. Шин решенеш кхоачаш мишта ю даим хьожаш яр комитет. ХІаьта соахь ноябрь бутт боаш, [illegible] [illegible] гІир уж [illegible] кулгалой отчетакиа. Дальо тохканийта хьахьекхар, гІишлошьерийн [illegible]

кІоарга бурув детта конторе гуйран-Іан замалахь бина болха кийчьярІ гІулакх малагІча хьал тІе да хьожеш рейдаш яь комитето «Ленинское знамя» яхача районни газета веланенеи «Комсомольски прожекторацен» цхьана. Чакхьяхача рейдий материалаш а мишта йийцар оаха комитета заседане. Проверкаш еш гулъяь материалаш комитето юхдано, тха районни газета тІо кепагтаро дика новкъостал дир промыслаши бурув детта контораши Іаина кийчъеча пайслу кхоачамбоацараш дІадахара, белгалдаккха доагІа. комитето рейдаш яьчул тІехьагІа «Малгобекнефть» мехкадьтта промыслови управлене Іан замалахь управлене предприятеш мишта кийчъений ший совещанешка кхоза дийца хилар. Ишта болх чакхбаккхар бахьан долаш тха кхоккхе мехкадаьтта промысел 1-гІа ноябрь хьатІакхчалетьа цу дакъьера дероига балхаш мехкадахьа доьлар. Комитета тІахьожам лоаттабий района юрта боахама предприятеш а, хІаьта шитта школаш а больницаш а Іанна мишта кийчьенний хьожаш. Бакъда, комитета заседанешка уж дешаш оаха дийнадац, хІана валла дуьца оттадечен дуьхьачен хіна [illegible]

предложенегІа района совещанешка, колхозашка, совхозашка дийцай цхьа проверкай итогаш.

Электрически ІІовхален энерги кхоара эшашке а хьеж комитет, Комитета заседанешка дийцад тохкама кІоарга бурув деттача конторе кхоачашъелга электрически ІІовхален энерги кхомбеш дІадахийтарах дола дешаш.

Цу тайпара, 1969 шера комитета заседанешка бархІ коллективага ладийгІад 1969 шера 21-ча мае СССР Министрий Совето даь соцамаш цар мишта кхоачашду хьожаш.

Горда комитето кхетаду правительства соцамаш мишта кхоачашду хьожаш массанахьа а тІахьожам лоаттабе шин вІашгІехьаргІоацелга нагахьа санна халкъа тІахьожама ерриге группаши посташи цу балха юкъе ца оле. Семинараш яро, халкъа тІахьожама группашта уж йотича моттигашка комитета членаши штате доацача отделий заведующашеи новкъостал даро [illegible] хилийтар халкъа тІахьожама дукха группаш, къаьстта а районерча керттерча [illegible] [illegible] [illegible] балхах юкъехьа. Масала, тохкама кІоарга бурув деттача контора (группа председатель нов. Кушнаренко), Вознесенски газ чакхйоахача завода (группа председатель нов. Борданов), «Кавказ» яхача совхоза (группа председатель нов. Попова). I—II—III—[illegible]

мыслай, кхычахьарча халкъа тІахьожама группаша шоай заседанешка дийцад Іан кийчо ярца, электрически ІІовхален энерги, доаро хІамай кхоарца, планаши социалистически декхараши кхоачашдарца дувзаденна дола дешаш, юкъайта партийни бюрошкеи собранешкеи уггаьнъй проверкай итогаш, кхоачамбоацараш дІадахара кхы гайна гІулакхаш чакхдаьккхай. Колхозий совхозийи халкъа тІахьожама группаши посташи чІоагІа уйла тІаяхийта хьож боахамий механизатораша кІаьлача дахама 1 гектар доархІаш доагор мел дохийт. Планах даьрхІачул кІезига да хІанз, тха боахамашка гектар оахаш дІадохийта доагор.

Правительства соцамаш кхоачендара даькъера района халкъа боахама ерригача звеньий кулгалхой бехктокхам лахбе гІерташ бу оаха тІоай болх. Цхьаболчарна уж дешаш доархІаме доллашеча, цхьаболча кулгалхоша шоай де торо болаш дола хІамаш деринган а даьхан уж кхоачашдарах.

Уж къаьстта а [illegible] кхоачашбоазараш дІадахара оарцагІбаннаб хІана тха боахамий кулгалхойи халкъа тІахьожама комитета еррига активна.

П. ВУСЕВ,
Малгобека горкома халкъа тІахьожама комитета председатель.

КЕРДАЧА ШЕРА ДЕКХАРАШ КХЫ А БЕХКТОКХАМЕГІА ДА

Вийтта сагІ юкъевоагІа со керте латтача совхоза центральни усадьберча халкъа тІахьожама группана. Уж ба шоай гІулакх дика довзаш бола производстве хьалха латтараш.

ДІадахача шера тхьо гаргга проверкаш, рейдаш яьй оаха, нарех дахь социалистически доалахье лорара дош тохкаш хилай.

Тайп-тайпара да тІахьожамхоша теркалдеш дола Іешаш тха хьож торговле балхага, совхозе рузкъан кхом мишта бу, къахьегамхоша чІенйна декхараш кхоачашдара гІулакхага, вІаьстан балхашта кийчо мишта ю. Аьхкин гуранъ ялат чуэцаш, дІадуаш кхоачамбоацараш гучадоах.

Из доархІаме общественни болх, шоаш къахьегача толамаш а доахаш, лерттІа бу тха дукхагІболча халкъа тІахьожамхоша. Уж ба из болх массехк шера беш хьабоагІа В. Фисенко, А. Журавлев, З. Макарова, В. Умаров, кхыбараш. [illegible]

лашбергбола гІулакх вІаштІехьдаьккхад. Порядок оттабий общественни кхача кийчбеча а.

1020 сом ахча кхоадьа тха боахамо халкъа тІахьожамхоша электроэнерга кхоарах лаьца еннача предложене. Къаьстта терко ю оаха къахьегамхой жалобай, цар телача сигналий. Кхо да лалалехьа къоастаю оаха уж. Цудукъа къахьегамхоша Іаьм новкъостал ду группана.

Партийни организаци совхоза кулгалхошен эша новкъостал лоаттаду тхона. Оаха яьча проверкай материалех ханнахьа хьажа а хьеже кхоачамбоацараш дІадахара овра доаккх. Цунца лакхбу къахьегамхошта юкъера халкъа тІахьожамхой доархІаш а цар сий а.

Шахьха ца хиначча тайпара доархІаме а бехктокхаме а хетт тха халкъа тІахьожамхоште керда шу. В. И. Ленина юбилейни шера совхоза экономика айина шоашкара доагІа дакъа дала дерхІ цар.

Л. НОВИЧИХИНА,
Наура района Наурски винсовхоза халкъа тІахьожама группа председатель.

ЦIЕРАШ ЛОТАЕШ Я МОРДОВИ

[illegible] автономни республикин Министрийн Советан председатель [illegible].

[illegible] автономни республика кхоьллина Мордовски автономни область [illegible] 1930 шеран 10 январе.

Мордовски автономни республикин [illegible] Министрийн Советан председатель Астайкин [illegible].

[illegible] республикин [illegible] гIоролаьцна [illegible] цIерш Iаш: «ЦIераш лотаеш я Мордови». Уж а хоза [illegible] Iаш. Мордове арахец [illegible] хьаьча электрически [illegible] довзийтла [illegible] дукха, цу [illegible] 50 [illegible] уж.

Республикерчу эгара [illegible] кхачийна электри[illegible] лийнера. Колхозийн хьайтеш[illegible], хийбаш леладеча фермашка, массерашкка тата деллаш электрически моторашка. Ахархой-[illegible] комбайнаша сердал [illegible] Ильича лампийтаца. ХIара [illegible] ла дукха ха йоццуш а тIехьа, [illegible] шерашка, со деша [illegible] хана, кхьйотта фитаген довзаду лаьмла а яхар мордовски юрта нийтакьа мара — бега боладбора цIешийка. Мо[illegible] [illegible] чIогIа [illegible] городийка удабора них.

Шовзткъа шу хьалхагIа Советски правительства Мордове [illegible] [illegible] тIайиччина решене мордовски халкъа [illegible] кхочуш экономически культурни гIулакхашта тIехьалаьд хилар [illegible].

ШIовкха [illegible] а [illegible] хилкъа дег чу лаьт эрсийн [illegible] кхарашха долча кхечен халкъанна Мордовена даь [illegible] нооп кхочуш. ДоккхагIа долча ноо[illegible]халарчу наха дика дегабоогIа бошшца, вижелца, лазарашца къоношн лолттабо [illegible] дара тхашнига бахьна Мексикерен Ленинградерски [illegible]. Цар дакъа а лоаташ хьадир цнына меттала[illegible] этарп хьалхара букварь, хьахилар этара хьалхара школаш, [illegible] шагIехийтар этара хьалхара юртбоехама кооперативаш.

Шарагара шараца беркатгIа хулар [illegible] [illegible] Мордове хьайора, фабрикаш [illegible] заводаш, хьахилар керла городаш. ХIьта ухх тIехкхьарчу итт шера республике хьахилар промышленноста керла доакъош. Царех этара хьалхара дараш — электротехнически гIишлой материалаш [illegible]. Эргийоехан товешн а электролампаш ю производство а. Республика столице — Саранске хьалхатай сердалон источникий [illegible] [illegible] институте корпусаш. Укхаза хьахул [illegible] производствайн [illegible] сердалон лампийн [illegible] керла конструкцеш.

[illegible] Мордове заводаш — Московски Кремль [illegible] керла система [illegible]. Цар [illegible] хьалхара [illegible]. Залхой пененита [illegible] [illegible], [illegible] кхьо [illegible] [illegible] телеча серталоно [illegible] хотейторга[illegible].

Цхьабакъа, [illegible] хьакхекха Iаш республика экономика сиха лаххлуш хилар. Чамаьпаш [illegible] [illegible] гулдеьнача [illegible] дукхадеан бедела тIолакка [illegible] ухх гергарчу хана уккхаьа Европе [illegible] [illegible] йола цементан производство [illegible]. Продукци тоьла [illegible] мордовски металлурге дуккьашхарьар — «Центролит» яха веллар. Цушна декхар тIадожалльд мелка автомобильни промышленноста лоархIамегIара предприятеш [illegible] болатаен [illegible] Iалашо.

ХIинз Мордове [illegible] арахец бIарчана 1913 шера хьалха хиннар массех продукцех. Ухх ике шера 14 процент лакх а еша [illegible] юкъерчарел дуккха тIегIаьхьинай промышленни производстви шера юкъера лаьрхIина дукхагIа кхера тоьлшш.

Республике хьабаьй боккха механизированни юрта бахалам, тракторашца машинашца кийчьина совхозаш колхозаш. Республикин хьалхьарча хаьааца [illegible] [illegible] цкьан кхааден дукхагIа доьккх клат, хIьата коартолешн— шоззаза. Шозза дукхагIа хьаьнад доьккх хIьаьта хьекхарч кхозза.

Аграрни йолаш хьаьна Мордови индустриально-аграрни республика а хиина дIаьттай, республике мел баха нах дешар хоьш бу. Ялхайтта эзар сов гIа студент дешаш егIа Мордовски университете. Цуьн итт факультето кийчбу агрономаш, лораш, инженераш, мотт, литература, истори хьеха преподавателаш.

Мордовех хIинз специалисташ цийна кийчбо да Iеш, кхьча республикашта, крашта, областашта а кийчбу уж. Вахача наха хIара итт эзар сега лоархIаш хоьвача студентий дукхалга диллача дукхача европейски нехкел хьалхаьлийнай республика.

Советски Iаьдал лаьттача шерашка хьаа хиина, дегIаденаш мордовски литература. Моттсерча писателий книжкаш СССР хьойтта халкъа меттала перевод а яь арахийца, царех цхьаларш доазол дехьа а кепатеха арадаьккхад. Республике болх бек книжкай издательство а, арадуна литературни [illegible] журнал. Наха

«Йовдие» хьаьат поэма да Саранска музыкально-драматически театр, картинийн галерея, гIарваьнина скульптора, мордовски [illegible] Эрзи Степана произведенийн хьостам оттала эза.

Хьал, а кхийне, кхачам [illegible] дIаьттай халкъа интеллигенце хиараш. ХIинз республике [illegible] юкъерен образованин йолаш бола шоаткъа итт эзар сов гIа инженераш, агрономаш, хьакархой, лораш, кхьибоьш специалисташ. Лакхерча дешара заведенешкарча [illegible] ах эзарш преподавателашна [illegible] болхдочей тек юкъе — 250 доктор Iилмай [illegible].

Тха специалистий биографеш Учайкин Ильич цар исара а. Иза вина кхьанаха мордовски юрта, цига [illegible] итт класс, хIьта Пенза — Политехнически институт. Инженера дипломо а [illegible] «Электро[illegible]» [illegible] Саранские заводе болх бора. Укхаза цо хьа [illegible] творческо гонахийн. [illegible] [illegible] цуьна технологигара болх [illegible] конструкторски бюро кулгалхочуна кхоьшш хьакъ бер цо. Гетнара керла электровакуумни выпрямительни устройство хьаьна дахья Лениански премие [illegible] Учайкин Ильица.

Колхозийн стеое юрта хьал а хнебаь кIеззига хьалхоттабаьбна чалант болаш бола [illegible] производствин организаторий. Массеха шу да агроном Камаев Николай Большеберезниковски районан Калинина цIерагIа колхоза кулгалдеш вола. Боахам дегIанхулаш доккхий хIандар кхерагIелахых колхоза Ленина орден елий. Эгара доккхагIа дола совгIат — Социалистически Къахьегама Турпала цIе — елий Атяшевски районерча колхоза хьакхий ферма заведующена Гуркина Татьяна.

Цхьаккха бокьо йоцаш яр мордовски халкъан дIанхача замалахь. ХIинз цхьа эзарх ах эзара совгIа мордовски моттигерча советий, республика, Российски Федераци Лаккхерчу Советий депутаталла хержий.

Перспективаш йоккхий я Советски Мордове. ДIадо дегIадахарта республикера металлообработка электротехника, машиностроени халкъа эша товараш хьаьду производство. ЛекхагIча лагIа тIа боалаш хIлуш боагIа юрта бохам. Мордовски халкъа экономикин культуран тоаллар хоза деш тхашца [illegible], ленински фу тесса тIадавмна дIортаеш. В. И. Ленина нокъостал даьд цуй ловсагIа, паргIатта дегIлахера, Советски мехка дерригача халкъашца цхьана шоай бахьнеш хьехархой вань бIаь шу дизар къахьегама толамашца белгалдоккхаь кийчлуш да мордовски халкъ.

СИГАЛАРА СЕДКЪИЙИ

цар мифологически цIерашши

Халкъа къахьара сакхетам (мировоззрени) гахакар дехьача маIане да дIахьача хана духе доза, из карадерзаде гIертиш адамаша сигаларча седкъех тийхна цIераш йолаш.

ХIиннарча [illegible] Нохч - ГIалгIай мехка [illegible] археологически [illegible] [illegible] хьакархой [illegible] [illegible] дехк [illegible] лаьтта жайн доахаш леладаьнга, лаьтта хьаьнала къахьийтанга. Хьалхарча замалахь лаьттах даьккхачоах мара уж баха йиш йолаш хинаб. Цу гIулакхо цар теркам тIабохийтиш хиввалдоб тоахарча Iаламашн дибийса, Iа-бIаьстн хушадалар, хургйолча шелала, йовхала хьалхе а кийчо яра.

Вайнаха гIалаш тIа маьлха сурташ [illegible] (свастике) [illegible] дукха [illegible], цох белгалдоахаб вайнах астрономека безам болаш хилар а цу хана а тIехь цар товзал (искусство) хиравлга а.

Халкъа юрта мифологически цIераш хьалкарча замалахь динаца юзаенна яр. Бакъда, адама гонахе съякьаьча Iаламе доввоалла йола бирса [illegible] [illegible] царадерзаде цуя [illegible] даьлча, уж дынвай юваенна хинна цIераш адама себите йерзай, кьача а, сигларча даьлай хьашташ — сегото, безам, даар-малар — лаьттарча маьха дар санна хинна.

Вайнах вай юьцача замалахь е кераста а е бусалба а хинабац. Из къаьита гучадоал вайнахьа хьалха гептара дукха даьлаш (политеизм) хинна хилар. Масала, Тушоли, Села, Рало, ХIало, Гела, Ала, Билла, Ела, Хи нана, Дарза нана, [illegible], IэI да, Малер даьла, [illegible] даьла... малгиргаь уж берзинаш [illegible] биеца. Цу ханарча наха хийттача царех хIаране леладаьраш шен-шой гIуллакхаш, декхараш хинна. Царех цхьабарашта тIадикха гIуллакхаш а декхараш а Iилмахошта довзаш да, хIьата вокхар цIераш йовзаза а хазанза а я.

Дунен тIа меллела са доалла кIеза маьлхита сатуйсаш да, цудухьа кхетаде хала дац вайнаха маьлх кIорге [illegible] лорийта, цо бIуьйжабаьлга. Вайнаьа бохах-буешам тIара турпалаш маьлха цIераш йолаш ба, масала, Маьлха КIант, Маьлха Аьна, а кх. дI.

Маьлха даьла [illegible] хиннай Гела (Гело). Хьалха «гело, гело» яхаш маьлхига кхайкхаш хинаб гIалгIай. Гела яхе хиннай (хьалаш тайша цIа) [illegible] Страбона географе тIа. Цо йоах: «Гелой бахкаб къелбаседдарча Кавказа лаьмашка, Керашна хьаге моттиге».

Малхаца буззам болаш, малхах хьаьнинай малхбоале а малхбузе а. Хьалха наха Малкага тоаьаш хинаб: «Даьла мааа, хьай беркат далахьа», «Ва чубуза довне малх, новкъостал делахь», «ДIарча малхаро», — аьле, хIинза а тIехь дуа буъ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] да.

[illegible] [illegible] Аьиш я, бетта нана — [illegible]. Цхьан гIалгIай къаьнача легенда душ: «Сог йолаянза цхьа эIанига сог хинна, сурт самий хоза волаш, цIа хезе пхьар а волаш. Пхьоалал деш цо лоташвия цIеро дуне къушкъадаьа. Цу хиша ахаш хьа йоI хиннай. Со хозала, [illegible] [illegible] хиннай цуя вохь [illegible] гIо яй эIаннигача сага. ЙоI цуя [illegible] хиннай. ЗIаннигача сага хайш [illegible] [illegible] хийш [illegible] [illegible] са лер доадергва, бес божаргва, [illegible] со — аьнна, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] сага [illegible] дIнхайта йиш йолаш хиннаш яь).

Из къамаьл [illegible] хьахийтача хахахийтая эIаннигача сага. КIирах цIейнаш даьала доно хьаьш бе а делла, бахьача бус эзлаа из йоI йолча. ВоагIаш вола цо бIарга а цайна йоI еддай. ЙоI хьалхеш эIаннига сог тIехьаи, фуннагIа даа тIехьа цIа хьуцаш, байна дIабаьлаьна нийта [illegible] уж.

Доагача доно хамаьих дIаьлхача сийтех седкъий хинна. ЙоIах сийрда лар дисал, эIаннигача сагах хамних дисал. Царех малха бутти [illegible], хIинз а тIехьа хьалла санна [illegible] тIехьакхе [illegible] то чуесаш лах уж».

Сигалара цIе — [illegible] — [illegible] хIорда, лаьттара цIа а цIоргIе лоархI. ЦIа лораер цIеннана хинний [illegible] [illegible] хиннаш, [illegible] [illegible] долча [illegible] (кхаьрача [illegible]) доалахоиита а [illegible].

Къаьстта лоархIама моттиг дIалоац вайнахьа даьлашта юкъе Селас — да деттар да къуцуьалуш даьла. Цун цIерашка ювзаенна дукха моттигаш а доаниш гIалгIайче; Бойн Села, Ауша Села, Дзиа Села, Мори Села, эгаш Моет Села а кх. дI. Села дешах хьадаьлна керда дешаш а да: селий лаьча, селасат (хьаьинг), села хьаьни, села [illegible], села бутт (август).

Села Сата да къунгьалерш да деттачен Села хача даьла, йоI я. Сигаларча дIоахьаян дадача седкъех Села Сатас чa тоахадаь моттиг оал. Ча тоахадаь моттиг хьахинай, яхачоах, цитта: Гела иза цуй [illegible] волча йодаш кIалтасса чa дихьаь Сатас. Сигаьа гIолла чa йолача хана Iоаттаеча чах хьаьннинай «Ча тоаха —

[illegible] (Млечный путь) [illegible] [illegible] хьахьа-[illegible] [illegible] дaь йIай-[illegible] [illegible] деллаь цо. Иза [illegible] божвалга цуй са богIаб, ахоалагIбар из боагаш басеб. ХIанз сигалац гуш [illegible] седкъа ба, царех цуй сийрда ба, вош шиь бахье ба. Царех [illegible].

Даьла (Доле) массешна тIавола даьла ва, бакъда, из доаш тIехьарча хана (монотеизм) [illegible] ахача дешах хьахина хьа тар[illegible] [illegible] [illegible] даьла [illegible] дехе чIоагIа тара да гургий чарихьшта гIо деш хиннача Дала хача кхалсаг (богиня Дали). Цундаьа [illegible] хьиса доааш [illegible] [illegible] Маьтар даьла я.

Дарза Наьна (Богиня Вьюги) ворхI воI шоай даьх Селах бийлабеннаш хьавалаб. Цар — [illegible] дунеарашка уж ва ворхI вашо-орстхо. ЦIийдаь цIаста [illegible] байна дIабаьхнаб уж, шоах нака [illegible] байнаб уж арг[illegible] доаш. Цу ворхI вашо-орстхоех, е Дарза Наьна ворхI воIах, ВорхI вешех ворхI седкъа (Большая Медведица) оал.

ЧугIе гIаора (Малая Медведица) ЧугIе, маьза тоажалаш. ХIаьне гIаор ахар тоабе, ордиг яа.

Къулба седкъа (Полярная звезда) къулбехье хьахьокх, пунна дукхаларча сагIорах гIаибузе оал.

Ветта эгара удаярча седкъех Веттах хьалха ухе лер доаг седкъа оал.

Седкъа (Села) Стрда — кхаь тайнара цIа [illegible] вайнахьа седкъеех. Дукха да уж сигала, бакъда, вайнаха хьалха дIангадаьеза а хIанз дашлуш доагIаш а дац масала, Гурахь кхайтта седкъа, БIаьха седкъа, АоагIа седкъа, Джаларт, Солса тобагIа, ЦIогуоа седкъа (Комета), Са хула седкъа и. кх. дI. Гобожача седкъах из маьре бозаз, е шайтIа лацаб оал.

Дукхаза нийсу вайнахьа дIалоаца седкъашца тардеш дола гоалаш суртеш: «Сигалара седкъий массов маьревхарий ба хьаз», «сигалара седкъий массов сийош доссалда», «маьлхал хьаяа уха маьлха эIаараш ворхI бийша мархIа кхача йоахк хьона, вуттал хьалха уха лер доаге седкъа хьа ираза боагIа хьона», «Села Iадах оттаргбаш», «бIаьхе седкъа болаш ба» и. кх. дI.

Лакхехьа доаладаьча масалаша хьайкйт вайнах хьалха дIанхача вайнахь стаький материалистически дика астрономаш хилар.

А. МАЛЬСАГОВ,
[illegible] Iилмий [illegible].

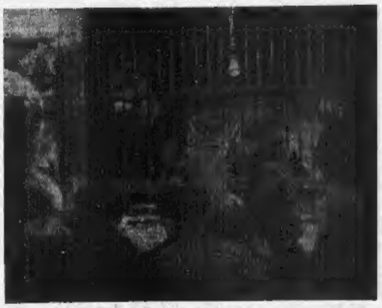

Цхьамка а цхьа дикахетта хиннаш республикерча дешархошта каникулий деношка цар йхе йиш хургйолаш Москвера дIа-ена лела зоосирк вийд Грозне. Iадаьмате дукха дешархой хинаб зверинце хIаьале. Дукха да укказа царна бIарго — вай чехка кеI мара йоаца 80 килограмм бIа йола бога - цхьад, тайп - тайпара маймалаш, Iаьржа пантераш, кIай тайша, тибетски черч, шиь кIорик а тIехь исполински кенгуру, лоамаш. Царна юкъера цхьа лом жIалеца цхьан клетке дах. Геттара сакъердаме хет бераште моттеш боккхийчарна а цу шоана вахар.

Ниттa тайп - тайпара оалхазараш а да зооцирко вахачоа бIарга.

СУРТА ТIА: лоам жIалкицхьан клетке.

Е. Меграбова сурт.

Ухх шерарча театральни сезоне хьокха лаьрхIа керда спектакль кийчъяй Нурадилов Ханпаший цIерагIарча Нохч - ГIалгIай драматически театра творчески коллективо. Из а Сухово - Кобылина «Дело» яха спектакль. Цу спектакла премьера хилар дукха ха доаццаш театре.

СУРТА ТIА: спектакла сцена. М. К. Варравина роль ловзаю артиста Цицкиев Мухьмада (аьрдехьервар) П. К. Муромске роль — артиста А. В. Джабраилова.

Е. МЕГРАБОВА сурт.

ЛОРО ХЬЕХ: ТАКХАР КЪАВАЛАР ДА

Вай хIанз оал цец а даьне: «Хьажалеш, Петр Ильич тоа ма венниевий, дика могаш ваьнк иза. ХIьта цунна шийна ма нитта хетац, хьалха ше майоаргIара нийса хинна цун дегIа маьжений формаш талзай, дегI дездениед, текхад. УнахIцананна махьаро пайда бац, текха нах етта кIаьдлу, моллагIча нака санна ниь. Бича бухь уж, лазар етта кхет церна. Из кьаьстта вела хул дега, цун пхьаьний системана. ДегI дездалар дега тIакхета мухь ба. Сов мухь тIабетта гIертачо дуна тIа урагIйода автомашина дагайолйт. Кита тIа йижена мехьаро хьалъурагIа тотт диафрагма. Из бахьан долаш кувцалу дега хьал, халча бозл цун болх. Юххера а дега гонахьа южача махьаро цIенхашта готду дог, пертIа Болх бергбочара доакх.

ДегI такхар бахьан долаш дукхача даьнъе хьакул атеросклероз яха лазар. Из хIанз чIоагIа даьржа да. Из лазар гIордоакх холестерин дукха йола хьоанел йолча продукташа.

Сов дегI дездаларо сага вехар лоацду. Из бекъду доазол дехьарча статистика. ХIара 100 эзар сагах лерттIа дегI дола 45 шу совгIа хе йола 1308 лача меттa текха дегI дола 1824 сог яь, хIама ца эшаш цаIаьш ахьаш дукхагIа.

ЧIоагIа такхар дукхагIдолча даьнъе вахара образи кхачан лертIара делар да. Вай организмана нормах эш энерги. Нагахьа санна цун «приход» «расходел» дукхагIа хуле, тIакха мухь тIаюж. Из дукхагIча даьнъе шоаткъа шу даьнкача чахе хул, хIана аьнча хьона болаш санне дукха а сиха а лелац уж, хIьта шоаш дуьш тинахр массааза а санна дукха дуь. Шин бахьан доацаш алац французаша: «Гурмана ший церташца шийна каш доакхи».

Кхьча тайпара а хул: сог физически болх бечара хьаькалаца болх бе воал, а хала болх бета а бита, етта болх бе волалу, хIьта цуь дьелха дууш энерги дIахо а дуь цо. Из бахьан долаш мухь юк дегIа тIа, дегI такх, дезлу.

СССР АМН кхачан институте хьаьй хIарене шийна эшача бовреми нолорехш «ловстар» йиш хургйола прибор — помограф. Такха долеевичаче новкъостал дергда цу приборо.

Дукхьала дууш дола хIама юхьзарца дегI ца тахзейта гIерт цхьабараш. Бекъде цун кIеззигагIа лоархIам болаш дац энерги дукхагIа дIахьийтар, физически болх дукхагIа бар. Из де: IуйранIна физзарядка яр, балка дIа а балкаре чу а гIаьшахр. Iовнжала хьалхе фо кхетийта ерселар, моллагIа бале а кулгашца болх бар (нагахьа санна медицински из бар соцадаь дац).

Сов хIама ца яр дукха кIеззиг-кIеззига, вижалца доацаш 4 — 5-зза хIама яа могаргдьа. Лоача хийде из юкхьанца меца хатергйолаш — из чехка дIадоал. Нагахьа санна «гапвеллалца» хIама йиача тIаккха наб а безам боагIа, цхьаккха хIама де дог дагIац, мекъалу, энерги «приход» «расход» тIех хул. Цу бахьанех могадаь Iовужача хана хIама дие тхьайса уллаш хийра энерги дIа мича йода.

Такзача дегIа бола кхача шурий — бальцадарий кхача вила беза.

Такхар дIадаяхо йиш йоаца хIама дац, хе кхача сега а лораде йиш а шиь дегI текхарах. Из дац дукхьал дегIа хозал лораер дукхьа. Унахцiена а къамегалургдолш а хила безам бале текха ма гIакхьаш!

И. БЕЛЯЕВ,
СССР АМН член - корреспондент, профессор.

Доазол дехьара

ВАШИНГТОНА ПЛАН ЙОХАР

ВАШИНГТОН, ТАСС корр. **Б. ЯРОЧЕВСКЕ** хьахойт: США Вьетнамера авантюра йохаро мехка кепайоааон цхьайола организаци политически деятелаши Къулбехьен - Малхбоален Азера США ерригa политика йохар бакъдеча оттабу. Эггара халагIа йолчарех цхьа вывод а, йоах «Юнайтед стейтс ньюс Уорлд рипорт», «ВIашагIкхийттача Штаташа чIоагIа юкъе гIертаь Къулбехьен-Малхбоален Азе» коллективни кхерамазин» идея «хIама ца эшаш ерригa йохар».

Алрча кхерамзлени цхьакха юкъара хIама доаща цу стратегилерхIар халкъий къамаш — мукъадахара болам гоIабара американски империализмаца гIуллакхаш леладар моттигера Iадалаш юкъе оза.

Белгалдаккха доагIаш да ВIашагIкхийттача Штаташа хьаьнча агрессивни блокашта юкъе дакъалоацача е цариа шиь ашIорахьарча тIема договорашта кулгаш язлаьча 42 мехках дукхал 5 мохк мара вьетнамски авантюра хьахехьа США-на новкъостал де раьза ца хилар. Цу гIуллакха Вашингтона «Союзникаша» вьетнамски тIем тIа вахийтар ерригa а 71310 салте мара вац, хIьата Къулбехьен Вьетнамера американски эскар 540 эзар салте да. Цул совгIа, кепайоазонo белгалдоаккхаш махкилара, уж «союзникаш» а, боккьалдар, аьнча ВIашагIкхийттача Штаташа ийца бар. Цу махкий тIома хинна расходаш дIа-га токхий, царна «новкъостал» дир цар.

Къулбехьен Вьетнаме эскараш дахийтача мехкашка тIом дIабаккхен салтий цIабоалабеа, яхаш дIадехараш ухх тIехьарча хана сихделаш. Къаьстта аьнча, цу дIадехарашта тIанийсселар хIинз «азиатски турне» ера вола США вице-президент С. Агню.

АНГЛЕРА ЛЕНИНСКИ ВЫСТАВКАШ

ЛОНДОН, 8 январь. (ТАСС). В. И. Ленин ваь 100 шу дизарца дувзаденна шерра программа чакхйоаккхаш я англо-советски доттагIалеи Общество. Лондоне, общества Англе яхача городашкарчен районашкарчен отделенешка хьахьоахаш да «Ленин Октябре», «Ленин 1918 шера» яха кинокартинаш, хIьата ниттa спелахь-воакхача пролетарски бачча тIех йола документальни фильмаш.

Цхьайолча городашка я Ленина йоазоаи письмой копеш, В. И. Ленина этара гаргагIарча соратлехес йола материалаш хьахьокха выставкаш.

Английски общественноста чIоагIа дукха еза колледжашка, университеташка, библиотекашка еш йола В. И. Ленина хетаь выставкаш. Къаьстта аьнча ниттa йола выставкаш кьй Севсе Коттедж, Холборн яхача лондонски районий библиотекашка, ХIанз Англе эггара йоккхагIчарех цаI йолча промышленна библиотеке еш я ленински бакхий выставка, хIьата ниттa Октябрьски революцен граждански тIемел хьаьара плакаташ. В. И. Ленина хетаь къаьстта аьнча из Лондоне хилара хетаь йоккха выставка хийчъю Британски музея библиотека.

180 ШУ ДОЛА САГ

ТЕГЕРАН. (ТАСС). Города Мешхеда района КIай Клера яхача юртарча Мохаммед Айюба йоахк шиь 183 шу да. ХIама дика лагадоагIа Айюба. Цунна дика лагайоагIа шиь биографи, «Эттелаат» яхача газета корреспондентаща цу юртарча дукхача боккхийча наха хаьттача, цар массане а йоах, шоаш бераш долча хана Айюб 100 шу гаргга долаш вар. Мохаммед Айюбага хьежача лораша бахьдир цуь ха изаал хилар.

КЪЕЛ ЙОЛА РАЙОНАШ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). США торговле министерства арахьаккхай къел йолча, чехкка новкъостал эшача районий хьалах йола доклад.

Расовой сегрегаци, США бос йолча наьха эггара сагатагIа йола проблемаш къоастае правительства ца ларо, «къелха лоттабоча къовсама программ» эсала хиларо США-е хьехилийтар ниттa йола районаш.

Доклада тIа белгалдоаккх, цу тайпарча районашка бахаш 4 миллион дезал хилар, царех пеграш кIайбарел цаIаш ахаш дукхагIа ба. «Къел йолча районашкара вахар цIехош во долаш, санитарни хьакъехьа мегаргдоаца хьал долаш да», — яхай белгалдоаккх доклада тIа. Кьеча районашка бахача нахах ахош гаргга 18 шерага кхачийтаца дола бераш да, хIьата царех ях даьккъаш шин доа неграш ба, вожаш мексиканцаш, пуэрториканцаш, США территоре тIа дахача кIай доацара кагийча къамий вакилаш ба.

Доклада гIавча даннеца кху тIа а беке ю мехка чура хьоастаез эзаш латта проблемаш къоастае ца туглаь США правительства политика.

ПАТРИОТИЙ ТОЛАМАШ

ХАНОЙ. (ТАСС). Къулбехьен Вьетнамера деча хоамех, 5 январе Къулбехьен Вьетнам мукъаккхара Халкъа тIема нийй отрядаша американски тIема машиний колоннана этакя йир Куангчи яхача провинце. МоестагIчун наха а техникана а зе даь. Цу дийнахь патриоташа хIама гехер Тэйнинь яхача провинциальни центра 32 километр йолча США 1-ча автомобильни дивизена.

6-ча январе бус НВСО вIяхоша тIом бир Куангнам провинце Куэшон яхача районе США форда пехота 1-ча дивизе 7-ча полка. 3 сахьата тIом беш 70 американски салте тIеравьалар.

6-ча январе бус патриоташа американо-сайгонски эскарий ергнга а 37 опорни пункташ позиценех атака йиб, царца Даганера тIема — фенарча базанел Баинметхоутерча радиостанцешта.

(АПН).

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

10 январь

В. И. Ленина цIерагIара майда. Iуйрийне итт сахьат даьлча дена 22 сахьат даллалца Кердача шерара елка. Музыкальни концерташ, берашта лаьрхIа массоваш, мультипликационни документальни кинофильмаш.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 18.00—ленински киноуниверситета занати. 19.30 — хагирхой салоIа сайре.

Химиков культура ЦIа. 11.00 — В. И. Ленина 100 шу дизара хетадаь художественни самодеятельноста республиканск къамар хьадел. 15.00 — эстрадни духовой оркестраша локхача советски композиторий музыка.

«Красный молот» заводи культура ЦIа. 10.00 — Мультфильмаш хьокхаргда. 11.00 — «Вьетнама бераш, тхо шуца да» яха интернациональни доттагIала утренник. 12.00 — бола бу «Космонавт» яхача кинотеатра. «Гроза над Белой» яха кинофильм хьокхаргда: 17.00 — «Ильича Дай-мехка» яха кинолекторий.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 14.00—бераш художественни самодеятельноста концерт.

11 январь

В. И. Ленина цIерагIара майда. Iуйрийна итт сахьат даьлча дена 22 сахьат даллалца Кердача шерара елка. Музыкальни концерташ, берашта лаьрхIа массоваш, мультипликационни документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 11.00—«Ленин санна хаха а кьовсам йоттабе а Iомале» яха бераш фильмий фестиваль. 18.00 — дунен халкъашта юкъера диеани. Тематически кинофильмаш хьокхаргда.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллев Грознем морхаш а йолаш, малхбузехьара гIаьххьача боараме мух а хьехаш, наг - нагахьа алхаш а цхьацца йоача моттигашка ша а буллаш, фегара температура бийсанна 4 градус шеллагера 1 градус йIовхалга а хоачаш, хIьата дийнахьа Грозне 0 градус а йолаш ха хила тарлу. 11 январе дена 14 январага кхачалца морхаш а йолаш, наг-нагахьа ена а ейаш, хьахцийолча моттигешка долж доалаш а (юккьанца хIовнг-духха доа дила а мег) хьалхарча юкъагIа малхбоалехьара, дIахорча хана чапабаседе - малхбузехьара цхьарчое лаьгIо тIаккха гIаьххьача боараме мух а хьокхаш, фегара температура бийсане юкъьенна 1—6 градус дIахо 7—12 градуси денонна 0—5 градуси шелал йолаш ха хила тарлу.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

КОАЧАЧА ГАЗАХ ПАЙДА ЭЦАШ БОЛЧА ГРАЖДАНАШКА!

Хатар ца хилийтар духьа ма ирра кхоачашъе газах пайда эцара правилаш.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ! Шоашкара хьа а лаьца коача газ чуйолча баллонашкара температура баллонаш йIоац а еш лакхъалга могийташ а дац, кхераме а да!

Газ чуйола баллон йIоахйина цу чура температура цIаьхла хулца а лийя, газа даьгна лаккху, тIаккха из кIокха а кIокхе цIа йоаш.

Коача газ чуйола баллонаш эшош хьа цуьан дIаьуттаеш, чуIеча цIагIа чухьа метаргьаш, цунах хатар хила тарлу.

ДАГА КХАБАЛАШ! Шоана кхерам тIа ца кхоачийта газобаллонийн установках пайда эцара правилаш йиза кхоачашъерах тийша да.

«Грозгоргаз» трест.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—2-44-90; редактора зам. — 3-30-11; бахкисхама секретара — 3-34-38; партейна вахарен, культуран, промышленностен отделий—3.42-20; Юрта бахамийн хоьвшейн отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революци проспект. 7/34.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—2-44-90; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-20; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/34.

СФ05006. Заказ № 151.